

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра обліку та аудиту

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: «Бухгалтерський облік і аналіз зносу основних засобів»
за матеріалами ПАТ «САВ ОБРІКО»**

Здобувача вищої освіти другого
(магістерського) рівня, II курсу,
групи ОМОЗ-24-1,
спеціальності 071 «Облік і
оподаткування»
освітня програма «Облік і
оподаткування в управлінні
підприємницькою діяльністю»

Приболовець І. П.

підпис здобувача вищої
освіти

Науковий керівник

Колісник О. П.,
к.е.н., доцент

підпис

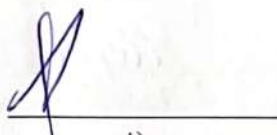
Гарант освітньо-
професійної програми

Колісник О. П.,
к.е.н., доцент

підпис

Допущено до захисту за рішенням
кафедри обліку та аудиту
протокол від «12» 01 2026 № 12

Лісовий А. В.,
д.е.н., професор

підпис

Реєстрація №

8 23.01.2026

(дата)

(підпис відповідальної особи)

Результати перевірки

До захисту

(до захисту, на доопрацювання)

23.01.2026

(дата)

(підпис)

Результат захисту

5 (відмінно)

(оцінка)

06.02.2026

(дата)

(підпис)

Голова комісії:

(підпис)

Т. Г. Камінська
(ініціали, прізвище)

Члени комісії:

(підпис)

О. П. Колісник
(ініціали, прізвище)

(підпис)

В. М. Метелиця
(ініціали, прізвище)

(підпис)

Б. М. Занько
(ініціали, прізвище)

Секретар комісії:

(підпис)

Д. Л. Судак
(ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.Б.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
------------------	-------------------------	--------------------------	----------	--

ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ

1. Зміст роботи (наукова і практична значимість роботи, її наукова новизна, глибина дослідження, здатність екстраполяції теоретичних висновків до практичних ситуацій, наявність сильних і слабких сторін, логічність та послідовність викладення матеріалу тощо)	від 0 до 30	30		
2. Рівень підготовки здобувача (володіння професійною термінологією, вміння здійснювати аналіз, приймати рішення, вносити пропозиції тощо)	від 0 до 10	10		
3. Ставлення здобувача до виконаної роботи (дотримання календарного плану, урахування пропозицій зауважень наукового керівника, оформлення роботи тощо)	від 0 до 10	10		
РАЗОМ БАЛІВ*	від 0 до 50	50		

ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ

1. Доповідь	від 0 до 15	15		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 30	30		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	50		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	100		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.Б.: голови, членів комісії, секретаря, (підписи)
100	A	5 (відмінно)	06.02.2026	

Правила переведенням оцінок до національної шкали та шкали ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра обліку та консалтингу
Спеціальність, 071 «Облік і оподаткування»
ОП «Облік і оподаткування в управлінні підприємницькою діяльністю»

Затверджую

Завідувач кафедри О.П. Колісник

21.10.2024 р.

**Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувачу вищої освіти**

Приболовець Ірині Петрівні

1. Тема роботи: «Бухгалтерський облік і аналіз зносу основних засобів» за матеріалами ПАТ «САВ ОБРІКО»

Затверджена наказом ректора від «04» 12.2024 р. № 1818

2. Строк здачі закінченої роботи: 16.12.2025 р.

3. Цільова установка:

Мета роботи полягає в узагальненні теоретико-методичних засад та розробленні практичних рекомендацій щодо удосконалення бухгалтерського обліку та поглиблення аналітичної оцінки зносу основних засобів на прикладі ПАТ «САВ ОБРІКО».

Об'єкт дослідження – основні засоби підприємства, процеси їх зносу та амортизації, а також пов'язані з ними господарські операції, що формують інформацію бухгалтерського обліку й фінансової звітності.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних і практичних положень бухгалтерського обліку та аналізу зносу основних засобів для підвищення ефективності управління необоротними активами підприємства.

Вихідні дані до роботи:

Законодавчі і нормативні документи, наукова і навчальна література, первинні документи, облікові регістри та форми звітності досліджуваного підприємства.

4. Перелік графічного матеріалу: таблиці та рисунки за темою кваліфікаційної роботи.

5. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом)

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ЗНОСУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

1.1. Економічна сутність та види зносу основних засобів

1.2. Нормативно-правове регулювання та методи нарахування амортизації як відображення зносу в обліку

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЗНОСУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПАТ «САВ ОБРІКО»

2.1. Облікова політика ПАТ «САВ ОБРІКО» щодо зносу та амортизації основних засобів

2.2. Організація і методика обліку основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» та їх знос

2.3. Шляхи удосконалення обліку зносу основних засобів в умовах використання інформаційних систем і комп'ютерних технологій

Висновки до другого розділу

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ НАРАХУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЗНОСУ ПАТ «САВ ОБРІКО»

3.1. Аналіз динаміки і структури зносу основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО»

3.2. Шляхи підвищення ефективності управління зносом та відновленням основних засобів

Висновки до третього розділу

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

6. Календарний план виконання роботи

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання роботи	ПІБ асистента
		За планом	ПІБ наставника
1.	Вибір теми, вивчення літературних джерел та складання плану роботи	21.10.-25.10.2024 р.	Тип роботи (курсова, проєкт)
2.	Підготовка першого розділу роботи та подання її керівнику	15.05.2025 р.	Тема роботи
3.	Підготовка другого розділу роботи та подання її керівнику	30.09.2025 р.	
4.	Підготовка третього розділу роботи та подання її керівнику	01.12.2025 р.	Рік написання
5.	Підготовка вступу та висновків	09.12.2025 р.	
6.	Доопрацювання з урахуванням зауважень керівника	16.12.2025 р.	
7.	Попередній захист роботи	26.12.2025 р.	
8.	Перевірка роботи на плагіат	14.01.2026 р.	5. Оригінальність складася %
9.	Отримання відгуку керівника роботи	20.01.2026 р.	
10.	Отримання зовнішньої рецензії	27.01.2026 р.	7. Схожість %
11.	Допуск до захисту зав. кафедрою	30.01.2026 р.	
12.	Захист роботи	06.02.2026 р.	8. Цитати %

Дата видачі завдання 21.10.2024 р.

Керівник кваліфікаційної роботи

(підпис)

Колісник О. П.
(прізвище, ініціали)

Гарант освітньо-професійної програми

(підпис)

Колісник О. П.
(прізвище, ініціали)

Відповідальна особа

Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти:

Приболовець І. П.
(прізвище, ініціали)

(підпис)

Факультету податкової справи, обліку та аудиту

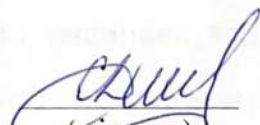
Кафедра обліку та аудиту

ДОВІДКА
про перевірку кваліфікаційної роботи (проєкту)
на академічний плагіат

1.	ПІБ автора твору	Приболовець Ірина Петрівна
2.	ПІБ наукового керівника	Колісник О. П
3.	Тип роботи, що перевіряється (курсова, кваліфікаційна робота (проєкт))	Кваліфікаційна робота
4.	Тема роботи	Бухгалтерський облік і аналіз зносу основних засобів
5.	Рік написання	2025
6.	Оригінальний текст у роботі складає %	93,75%
7.	Схожість %	6.25%
8.	Цитати%	13.12%

Відповідальна особа

Судак Д. Л.
(П.І.Б.)

(підпис)

АНОТАЦІЯ

Тема: «Бухгалтерський облік і аналіз зносу основних засобів»

Мета кваліфікаційної роботи полягає в узагальненні теоретико-методичних засад бухгалтерського обліку та економічного аналізу зносу основних засобів і розробленні практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління необоротними активами підприємства в сучасних умовах господарювання.

Завданнями роботи є: дослідження економічної сутності та видів зносу основних засобів; аналіз нормативно-правового регулювання та методів нарахування амортизації; оцінка облікової політики підприємства щодо зносу та амортизації; вивчення організації і методики бухгалтерського обліку зносу основних засобів; аналіз динаміки та структури зносу; розроблення напрямів підвищення ефективності управління зносом і відновленням основних засобів з урахуванням використання інформаційних систем.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних положень бухгалтерського обліку та аналізу зносу основних засобів.

Об'єктом дослідження виступають основні засоби підприємства, процеси їх зносу та амортизації у фінансово-господарській діяльності.

Базою дослідження є ПАТ «САВ ОБРІКО» — підприємство, що здійснює господарську діяльність відповідно до чинного законодавства України та веде бухгалтерський облік і фінансову звітність згідно з національними стандартами.

За результатами дослідження сформульовано висновки щодо стану та динаміки зносу основних засобів підприємства, обґрунтовано напрями удосконалення облікової політики, методики нарахування амортизації та аналітичного забезпечення управління необоротними активами.

Одержані результати можуть бути використані в практичній діяльності підприємств для підвищення достовірності бухгалтерського обліку та фінансової звітності, удосконалення управління зносом основних засобів, а також у навчальному процесі закладів вищої освіти при викладанні дисциплін з бухгалтерського обліку та економічного аналізу.

Апробація результатів дослідження здійснювалася шляхом публічного обговорення та оприлюднення наукових напрацювань здобувача на міжнародному науково-практичному заході. Основні положення кваліфікаційної роботи були представлені у тезах доповіді Приболовець І., Мискін Ю. «Бухгалтерський облік і аналіз зносу основних засобів», опублікованих у збірнику тез IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики», що відбулася 06 травня 2025 року в м. Ірпінь на базі Державного податкового університету (Ірпінь, 2025. С. 123–125), що підтверджує наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів.

Робота містить 67 сторінок, 11 таблиць, 3 рисунки, список використаних джерел із 40 найменувань, додатки.

Ключові слова: основні засоби, знос, амортизація, бухгалтерський облік, економічний аналіз, необоротні активи, облікова політика.

Рік виконання кваліфікаційної роботи: 2024-2025

Рік захисту роботи: 2026

ABSTRACT

«Accounting and Analysis of Depreciation of Fixed Assets»

The purpose of the qualification paper is to generalize the theoretical and methodological foundations of accounting and economic analysis of fixed asset depreciation and to develop practical recommendations for improving the accounting and analytical support of non-current asset management in enterprises under modern economic conditions.

The objectives of the study include: examining the economic essence and types of fixed asset depreciation; analyzing the regulatory framework and depreciation methods; assessing the enterprise's accounting policy regarding depreciation and amortization; studying the organization and methodology of accounting for fixed assets and their depreciation; analyzing the dynamics and structure of depreciation; and substantiating ways to enhance the efficiency of managing depreciation and the renewal of fixed assets using information systems.

The subject of the research is the set of theoretical, methodological, and practical aspects of accounting and analysis of fixed asset depreciation.

The object of the research is the fixed assets of an enterprise and the processes of their depreciation and amortization in financial and economic activities.

The research base is PJSC "SAV OBRiko," an enterprise that operates in accordance with the current legislation of Ukraine and maintains accounting records and prepares financial statements in compliance with national accounting standards.

Based on the research results, conclusions were formulated regarding the state, dynamics, and structure of fixed asset depreciation, and practical recommendations were developed to improve accounting policies, depreciation methods, and analytical support for non-current asset management.

The obtained results can be used in the practical activities of enterprises to increase the reliability of accounting and financial reporting, optimize depreciation charges, improve the efficiency of fixed asset management, as well as in the educational process of higher education institutions.

The approbation of the research results was carried out through public discussion and dissemination of the author's scientific findings at an international scientific and practical event. The main provisions of the qualification paper were presented in the conference proceedings by Prybolovets I., Myskyn Yu., "Accounting and Analysis of Fixed Asset Depreciation," published in the collection of abstracts of the IV International Scientific and Practical Internet Conference "Synergetic Drivers of the Development of Accounting, Tax Audit, and Business Analytics," held on May 6, 2025, in Irpin at the State Tax University (Irpin, 2025, pp. 123–125), which confirms the scientific novelty and practical significance of the obtained results.

The paper consists of 67 pages, 11 tables, 3 figures, a list of references comprising 40 sources, and appendices.

Keywords: fixed assets, depreciation, amortization, accounting, economic analysis, non-current assets, accounting policy.

Year of completion: 2024-2025

Year of defense: 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ЗНОСУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	10
1.1. Економічна сутність та види зносу основних засобів	10
1.2. Нормативно-правове регулювання та методи нарахування амортизації як відображення зносу в обліку	16
Висновки до розділу 1	24
РОЗДІЛ 2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЗНОСУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПАТ «САВ ОБРІКО»	25
2.1. Облікова політика ПАТ «САВ ОБРІКО» щодо зносу та амортизації основних засобів	25
2.2. Організація і методика обліку основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» та їх зносу	31
2.3. Шляхи удосконалення обліку зносу основних засобів в умовах використання інформаційних систем і комп'ютерних технологій	40
Висновки до другого розділу.....	44
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ НАРАХУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЗНОСУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПАТ «САВ ОБРІКО»	45
3.1. Аналіз динаміки і структури зносу основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО»	45
3.2. Шляхи підвищення ефективності управління зносом та відновленням основних засобів	48
Висновки до третього розділу	51
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДОДАТКИ.....	Ошибка! Закладка не определена.

ВСТУП

Актуальність бухгалтерського обліку й аналізу зносу основних засобів зумовлена зростаючою роллю необоротних активів у забезпеченні стабільності та конкурентоспроможності підприємств в умовах економічної нестабільності, інфляційних процесів, воєнних ризиків та прискореної цифрової трансформації бізнесу. Знос основних засобів безпосередньо впливає на формування собівартості продукції, фінансові результати діяльності, податкові зобов'язання та інвестиційну привабливість суб'єктів господарювання, а також визначає реальний технічний стан виробничого потенціалу підприємства. Коректна організація бухгалтерського обліку зносу забезпечує достовірність фінансової звітності відповідно до вимог національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та МСФЗ, створює інформаційну базу для управлінських рішень щодо оновлення, модернізації або вибуття активів. Водночас економічний аналіз зносу дозволяє оцінити ефективність використання основних засобів, рівень їх фізичного та морального старіння, своєчасно виявляти ризики зниження продуктивності та втрати капіталу, що набуває особливої ваги в умовах обмеженості фінансових ресурсів і необхідності раціонального інвестування.

Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення теоретико-методичних засад та розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення бухгалтерського обліку та поглиблення аналітичної оцінки зносу основних засобів на прикладі ПАТ «САВ ОБРІКО».

На основі сформульованої мети слід виконати наступні *завдання*:

- охарактеризувати економічну сутність та види зносу основних засобів;
- розкрити нормативно-правове регулювання та методи нарахування амортизації як відображення зносу в обліку;
- проаналізувати облікову політику ПАТ «САВ ОБРІКО» щодо зносу та амортизації основних засобів;

- з'ясувати організацію та методику обліку основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» та їх зносу;
- запропонувати шляхи удосконалення обліку зносу основних засобів в умовах використання інформаційних систем і комп'ютерних технологій;
- провести аналіз динаміки та структури зносу основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО»;
- розробити шляхи підвищення ефективності управління зносом та відновленням основних засобів.

Стан та ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Проблематика бухгалтерського обліку та аналізу зносу основних засобів є достатньо ґрунтовно висвітленою в спеціальній економічній літературі, однак зберігає актуальність у зв'язку з постійними змінами нормативно-правового регулювання, розвитком інформаційних технологій та необхідністю адаптації облікових підходів до сучасних умов господарювання. Теоретичні та методичні аспекти обліку основних засобів, амортизації й зносу розкриті у працях провідних вітчизняних науковців, зокрема Беженар А., Брайловська О., Душна С., Єрьомін С., Іонова К., Кузик Н., Краєвський В., Маланкевич В., Мискін Ю., Шевчук К. та інші, які досліджували економічну сутність зносу, методи його нарахування та відображення у фінансовій звітності.. Водночас у сучасних дослідженнях недостатньо уваги приділяється комплексному поєднанню обліку й аналізу зносу основних засобів з використанням цифрових інформаційних систем, що зумовлює необхідність подальших наукових розвідок у цьому напрямі.

Об'єктом дослідження є основні засоби підприємства, процеси їх зносу та амортизації, а також пов'язані з ними господарські операції, що формують інформацію бухгалтерського обліку й фінансової звітності.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних положень бухгалтерського обліку та аналізу зносу основних засобів для підвищення ефективності управління необоротними активами підприємства.

Методи дослідження. У процесі дослідження бухгалтерського обліку й аналізу зносу основних засобів використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, що забезпечують комплексність та обґрунтованість отриманих результатів. Зокрема, застосовано методи аналізу та синтезу — для узагальнення теоретичних підходів до економічної сутності зносу й амортизації; індукції та дедукції — для формування висновків на основі нормативно-правових та практичних даних; порівняльний метод — для зіставлення національних і міжнародних підходів до обліку зносу; економіко-статистичні методи (горизонтальний, вертикальний аналіз, аналіз динаміки та структури) — для оцінки рівня та змін зносу основних засобів; табличний та графічний методи — для наочного відображення результатів дослідження, а також метод узагальнення — для розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліку й аналітичного забезпечення зносу основних засобів підприємства.

Базою дослідження у кваліфікаційній роботі є ПАТ «САВ ОБРІКО» — підприємство, що є юридичною особою, здійснює господарську діяльність відповідно до чинного законодавства України, веде бухгалтерський облік та складає фінансову і статистичну звітність згідно з національними стандартами. Діяльність підприємства характеризується наявністю значної частки основних засобів у структурі активів, що зумовлює підвищені вимоги до організації обліку їх зносу та амортизації з урахуванням галузевих, організаційних і технологічних особливостей виробничого процесу. Для оцінки економічного стану ПАТ «САВ ОБРІКО» у роботі використано основні показники фінансової звітності, зокрема суму активів, власного капіталу, доходів і витрат за видами діяльності, фінансові результати, середньооблікову чисельність штатних працівників та середню заробітну плату, а також спеціальні показники, пов'язані зі ступенем зносу основних засобів, рівнем амортизаційних відрахувань та ефективністю використання необоротних активів, що дозволяє комплексно оцінити обліково-аналітичне забезпечення управління основними засобами підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Основні економічні показники діяльності ПАТ «САВ ОБРІКО»

Показники	Роки			Абс. відх., тис. грн		Темпи росту, %	
	2022	2023	2024	2024/ 2022	2024 /2023	2024/ 2022	2024/ 2023
1	2	3	4	5	6	7	8
Зареєстрований (пайовий) капітал, тис грн	1586959	2421172	2863883	1276924	442711	180%	118%
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис грн	5465246	7368284	8225924	2760678	857640	151%	112%
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис грн	3966015	5815872	7184586	3218571	1368714	181%	124%
Чистий фінансовий результат: прибуток тис грн	145046	523837	419184	274138	-104653	289%	80%
Витрати на оплату праці, тис. грн.	224093	313408	471941	247848	158533	211%	151%
Середньооблікова чисельність працівників, чол	1319	1324	1339	20	15	102%	101%
Середньомісячна заробітна плата, грн	16990	23671	35246	18256,2	11574,5	207%	149%
Основні засоби, тис грн	31266	71959	151069	119803	79110	483%	210%
Запаси, тис грн	572537	593464	938891	366354	345427	164%	158%
Дебіторська заборгованість, тис грн	737322	1313606	1188287	450965	-125319	161%	90%
Кредиторська заборгованість, тис грн	1066530	1307375	1536047	469517	228672	144%	117%

Джерело: розраховано за даними ПРАТ ПАТ «САВ ОБРІКО» (Додатки А та Б) [24].

На основі показників табл. 1 проведемо аналіз фінансового стану ПАТ «САВ ОБРІКО» у 2022–2024 рр. як передумови оцінки динаміки та структури зносу основних засобів. Передусім слід відзначити суттєве зростання зареєстрованого (пайового) капіталу, який у 2024 р. становив 2 863 883 тис. грн,

що на 1 276 924 тис. грн або на 80 % більше порівняно з 2022 р., свідчить про активізацію інвестиційних процесів, посилення фінансової бази підприємства та створення умов для розширення виробничого потенціалу, зокрема шляхом оновлення основних засобів.

Чистий дохід від реалізації продукції за досліджуваний період зріс з 5 465 246 тис. грн у 2022 р. до 8 225 924 тис. грн у 2024 р., що відповідає зростанню на 51 %. Така динаміка свідчить про розширення обсягів діяльності та зміцнення позицій підприємства на ринку. Водночас собівартість реалізованої продукції зросла ще більш високими темпами — на 81 % у 2024 р. порівняно з 2022 р., що вказує на підвищення витрат виробництва та потребує аналізу ефективності використання ресурсів, у тому числі основних засобів.

Динаміка чистого фінансового результату має нестійкий характер. У 2023 р. прибуток різко зріс до 523 837 тис. грн, однак у 2024 р. він зменшився до 419 184 тис. грн (на 20 % порівняно з 2023 р.), свідчить про зростання витратного навантаження, зокрема через підвищення собівартості та витрат на оплату праці, що може бути пов'язано як з інфляційними процесами, так і з інтенсивним використанням виробничих потужностей.

Значне зростання витрат на оплату праці (на 111 % у 2024 р. порівняно з 2022 р.) супроводжувалося відносно незначним збільшенням середньооблікової чисельності працівників (лише на 2 %), що зумовило суттєве підвищення середньомісячної заробітної плати — з 16 990 грн у 2022 р. до 35 246 грн у 2024 р, свідчить про зростання вартості трудових ресурсів і підвищує вимоги до ефективності використання основних засобів як фактора підвищення продуктивності праці.

Особливої уваги заслуговує динаміка основних засобів, вартість яких зросла з 31 266 тис. грн у 2022 р. до 151 069 тис. грн у 2024 р., тобто майже у 4,8 раза. Така динаміка свідчить про активне оновлення або придбання нових необоротних активів, що є позитивним чинником для зниження середнього рівня зносу в короткостроковій перспективі. Водночас різке зростання вартості

основних засобів актуалізує необхідність детального аналізу їх зносу, структури та ефективності використання.

Зростання запасів на 64 % у 2024 р. порівняно з 2022 р. та збільшення дебіторської заборгованості на 61 % вказують на розширення операційного циклу підприємства. Одночасне зростання кредиторської заборгованості на 44 % свідчить про активніше використання залучених коштів у господарській діяльності, що може впливати на інвестиційні рішення щодо оновлення основних засобів.

Таким чином, аналіз фінансового стану ПАТ «САВ ОБРІКО» показує, що підприємство перебуває на етапі активного розвитку та нарощування виробничого потенціалу, що супроводжується істотним зростанням вартості основних засобів, що створює об'єктивні передумови для подальшого аналізу динаміки та структури їх зносу з метою оцінки рівня фізичного і морального старіння активів та ефективності їх використання у фінансово-господарській діяльності.

Науково-практична значимість одержаних результатів полягає в поглибленні теоретичних положень бухгалтерського обліку та економічного аналізу зносу основних засобів та формуванні комплексного підходу до їх оцінки в умовах сучасного господарювання. Практична цінність результатів полягає в можливості використання розроблених рекомендацій у діяльності ПАТ «САВ ОБРІКО» для вдосконалення облікової політики, підвищення достовірності фінансової звітності, оптимізації амортизаційних відрахувань та ефективності управління необоротними активами, а також у навчальному процесі під час викладання дисциплін з бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту.

Апробація результатів дослідження здійснювалася шляхом публічного обговорення та оприлюднення наукових напрацювань здобувача на міжнародному науково-практичному заході. Основні положення кваліфікаційної роботи були представлені у тезах доповіді: Приболовець І., Мискін Ю. «Бухгалтерський облік і аналіз зносу основних засобів», опублікованих у збірнику тез IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

«Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики», що відбулася 06 травня 2025 року в м. Ірпінь на базі Державного податкового університету (Ірпінь, 2025. С. 123–125), що підтверджує наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів і їх відповідність сучасним тенденціям розвитку бухгалтерського обліку та аналітики.

Інформаційну базу дослідження з бухгалтерського обліку й аналізу зносу основних засобів становлять законодавчо-нормативні акти України з питань бухгалтерського обліку та фінансової звітності, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку та міжнародні стандарти фінансової звітності, а також методичні рекомендації уповноважених органів. У процесі написання кваліфікаційної роботи використано навчальну й наукову літературу вітчизняних, матеріали фахових періодичних видань та науково-практичних конференцій, а також вихідні дані ПАТ «САВ ОБРІКО», обраного за базу дослідження, зокрема первинні документи з обліку основних засобів, облікові регістри, внутрішні положення облікової політики, фінансову звітність та аналітичні матеріали, що забезпечило комплексність, достовірність і практичну спрямованість проведеного дослідження.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається із вступу, трьох розділів, висновків, перелік джерел посилання, додатків. Загальний обсяг роботи становить 67 сторінки друкованого тексту, в тому числі 11 таблиць та 3 рисунки. Робота містить перелік джерел посилань включає в себе 40 найменувань на 5 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ЗНОСУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

1.1. Економічна сутність та види зносу основних засобів

В умовах нестабільного економічного середовища, зростання конкуренції та обмеженості інвестиційних ресурсів ефективне управління основними засобами набуває особливої актуальності. Центральним елементом такого управління є знос основних засобів, який відображає процес поступового споживання їх корисного потенціалу та безпосередньо впливає на фінансові результати діяльності підприємства, рівень собівартості продукції й інвестиційну привабливість суб'єкта господарювання. Економічна сутність зносу основних засобів розкривається через узагальнення та систематизацію наукових підходів вітчизняних і зарубіжних дослідників, поданих у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Наукові підходи до визначення економічної сутності зносу основних засобів

Науковці	Сутність поняття
Беженар А. Ю.	«Знос основних засобів — це об'єктивний економічний процес поступової втрати основними засобами їх первісних техніко-експлуатаційних властивостей і здатності приносити економічні вигоди внаслідок використання у виробничій діяльності або під впливом зовнішніх чинників» [1].
Брайловська О. М.	«Сутність зносу основних засобів полягає у зменшенні їх вартості та корисного потенціалу в процесі фізичного спрацювання, морального старіння та змін економічного середовища, що потребує поетапного відшкодування через амортизацію» [2, с. 105].
Іонова К. О.	«Знос основних засобів — це економічна категорія, яка відображає ступінь споживання засобів праці та рівень втрати ними споживчої вартості в процесі експлуатації або внаслідок науково-технічного прогресу» [8].
Приболовець І. М., Мискін Ю. І.	«Знос основних засобів визначається як процес перенесення вартості необоротних активів на створювану продукцію чи послуги відповідно до фактичного строку та умов їх використання» [25, с. 123].
Мискін Ю. І., Мискіна О. О., Ільєнко Б. А.	«Знос основних засобів — це сукупний результат фізичних, моральних та економічних факторів, що зумовлюють поступове старіння та зниження ефективності використання основних засобів у діяльності підприємства» [16, с. 121].

Джерело: складено на основі літератури [1; 2; 8; 16; 25].

Узагальнення наведених у таблиці наукових підходів дає змогу зробити висновок, що знос основних засобів розглядається вченими як об'єктивний та закономірний економічний процес, пов'язаний із поступовою втратою ними споживчих властивостей, вартості та здатності приносити економічні вигоди. Спільним для більшості визначень є акцент на багатофакторному характері зносу, який формується під впливом фізичного спрацювання, морального старіння та змін економічного середовища, а також на його тісному зв'язку з амортизацією як механізмом відшкодування вартості необоротних активів.

Економічний знос є об'єктивним та закономірним процесом, що відображає поступову втрату основними засобами їх первісної споживчої вартості та економічної цінності впродовж строку корисного використання. У науковій теорії він розглядається у двох взаємопов'язаних площинах:

1) Натурально-речовий аспект зносу характеризує зміни технічного стану основних засобів, їх фізичне спрацювання, моральне старіння та зниження продуктивності, що обмежує можливість подальшого ефективного використання у виробничому процесі [17].

2) Вартісний (грошовий) аспект відображає поступове перенесення вартості основних засобів на собівартість виготовленої продукції або наданих послуг відповідно до фактичного споживання їх корисного потенціалу. Грошовим виразом цього процесу є амортизація, яка в теорії економіки підприємства трактується як механізм відшкодування авансованого капіталу шляхом систематичних амортизаційних відрахувань, величина яких відповідає накопиченому зносу [12].

Отже, знос виступає економічним фактом втрати вартості основних засобів, тоді як амортизація є фінансово-обліковим інструментом її поетапного відшкодування та формування джерел для майбутнього відтворення необоротних активів.

Класифікація зносу основних засобів у науковій та обліковій практиці здійснюється за низкою ознак (табл.1.2), що дає змогу комплексно оцінити

ступінь втрати їх споживчих властивостей та вартості та обґрунтувати управлінські рішення щодо відтворення необоротних активів.

Таблиця 1.2

Класифікація зносу основних засобів

Ознака	Вид зносу	Характеристика
За економічною природою	Фізичний знос	Виникає внаслідок механічного спрацювання, впливу природних факторів та тривалості експлуатації, що призводить до погіршення технічного стану і зниження продуктивності основних засобів
	Моральний знос	Зумовлений науково-технічним прогресом і появою більш сучасних, продуктивних або енергоощадних засобів праці, що знижує економічну доцільність використання наявних об'єктів
	Економічний знос	Пов'язаний зі змінами ринкової кон'юнктури, попиту, цін, технологій або нормативно-правових умов, які зменшують ефективність використання основних засобів незалежно від їх фізичного стану
За ступенем прояву	Частковий знос	Передбачає можливість подальшої експлуатації об'єкта після ремонту, модернізації або оновлення окремих елементів
	Повний знос	Характеризується повною втратою споживчих властивостей і економічної доцільності використання основного засобу
За характером відшкодування	Відшкодований знос	Компенсується шляхом нарахування амортизації та включення її сум до собівартості продукції або витрат діяльності
	Невідшкодований знос	Частина втрати вартості, яка не компенсується повністю через амортизаційні відрахування
За впливом на виробничий процес	Знос без втрати функціональності	Не перешкоджає виконанню основними засобами їх виробничих функцій
	Знос із втратою функціональності	Призводить до зниження ефективності роботи, простоїв або необхідності заміни основних засобів

Джерело: складено на основі літератури [3, с. 126].

Наведена класифікація зносу основних засобів свідчить про його багатогранний та комплексний характер, що зумовлюється поєднанням фізичних, техніко-технологічних та економічних чинників. Систематизація видів зносу за різними ознаками дає змогу більш обґрунтовано оцінювати стан основних засобів, удосконалювати амортизаційну політику підприємства та підвищувати ефективність управління необоротними активами на основі достовірної обліково-аналітичної інформації.

«Фізичний знос є процесом поступової втрати основними засобами первісних фізичних та технічних властивостей унаслідок їх експлуатації або впливу зовнішнього середовища, що призводить до зниження продуктивності, надійності та зростання експлуатаційних витрат. Основними причинами фізичного зносу є експлуатаційний знос, який виникає в результаті безпосереднього використання об'єктів у виробничому процесі (тертя, вібрація, механічні пошкодження, вплив агресивних хімічних речовин) та інтенсивність якого залежить від режиму роботи, умов експлуатації й якості технічного обслуговування, а також природний знос, зумовлений впливом факторів навколишнього середовища (корозія, вивітрювання, старіння матеріалів) у період простою або зберігання. За ступенем відновлюваності фізичний знос поділяється на частковий, який може бути усунутий шляхом поточного або капітального ремонту з відновленням споживчої вартості основних засобів, та повний, за якого об'єкт досягає критичного технічного стану, а його відновлення стає економічно недоцільним, що зумовлює необхідність списання та заміни» [9, с. 221].

«Моральний знос (економічне старіння) являє собою знецінення основних засобів, яке настає незалежно від їх фізичного стану та обумовлене розвитком науково-технічного прогресу, змінами технологій і виробничих стандартів. Він проявляється у втраті економічної доцільності використання діючих основних засобів порівняно з новими, більш ефективними аналогами. У науковій літературі виокремлюють дві форми морального зносу: моральний знос першої форми, що виникає внаслідок здешевлення виробництва аналогічних засобів праці, коли поява на ринку ідентичного за характеристиками, але дешевшого обладнання призводить до зниження вартості вже наявних об'єктів; та моральний знос другої форми, який пов'язаний із впровадженням нових, більш продуктивних і економічних основних засобів, у результаті чого використання технічно справного, але менш ефективного обладнання стає економічно не вигідним. Кількісна оцінка морального зносу другої форми може бути визначена через співвідношення продуктивності старого і нового обладнання.

Моральний знос є важливим індикатором необхідності технічного переозброєння підприємства, оскільки, як правило, випереджає повний фізичний знос і визначає темпи інноваційного оновлення виробничого потенціалу» [11, с. 98].

«Визначення виду та рівня зносу основних засобів має ключове значення для системи бухгалтерського обліку й управління підприємством, оскільки забезпечує формування науково обґрунтованої амортизаційної політики з урахуванням фактичного строку корисного використання активів, умов їх експлуатації та інтенсивності спрацювання. Інформація про знос безпосередньо впливає на достовірність фінансової звітності, зокрема на правильність оцінки необоротних активів, визначення собівартості продукції, фінансових результатів і податкових зобов'язань підприємства. З управлінської точки зору, аналіз зносу слугує інформаційною основою для прийняття рішень щодо доцільності проведення поточних та капітальних ремонтів, модернізації, технічного переоснащення або заміни основних засобів, а також для планування інвестиційних програм та відтворення виробничого потенціалу. Коректне та своєчасне відображення зносу в обліку сприяє об'єктивній оцінці вартості майна підприємства, підвищує якість інформаційного забезпечення управління та дозволяє мінімізувати ризики неефективного використання необоротних активів у довгостроковій перспективі» [6].

Незважаючи на тісний взаємозв'язок у процесі відтворення основних засобів, знос та амортизація є різними за економічною сутністю категоріями (табл.1.3), що виконують відмінні функції у системі бухгалтерського обліку та управління підприємством, у зв'язку з чим їх ототожнення може призвести до спотворення облікової інформації та помилкових управлінських рішень.

«Знос відображає об'єктивний та незворотний процес фізичної та економічної втрати основними засобами їх споживчих властивостей та вартості, який відбувається безперервно протягом усього строку експлуатації та може оцінюватися у відсотках або через ступінь втрати функціональних якостей. Амортизація, своєю чергою, є вартісним, грошовим механізмом відшкодування

знос, що реалізується через систему планових облікових відрахувань у грошових одиницях і залежить від прийнятої на підприємстві облікової політики, методів та строків корисного використання основних засобів. Якщо знос є економічним фактом зменшення корисного потенціалу активів, то амортизація виступає обліковим інструментом його фінансового відображення, база розрахунку якого визначається вартістю, що амортизується, тобто різницею між первісною (або переоціненою) вартістю основних засобів і їх ліквідаційною вартістю» [4, с. 112].

Таблиця 1.3

Порівняльна характеристика зносу та амортизації основних засобів

Характеристика	Знос	Амортизація
Економічна сутність	Фізична та економічна втрата основними засобами споживчих властивостей і вартості	Грошовий механізм поетапного відшкодування вартості основних засобів
Одиниця виміру	Відсоток або ступінь втрати технічних і експлуатаційних якостей	Грошові одиниці
Характер процесу	Об'єктивний, незворотний, безперервний процес	Плановий обліковий процес, що залежить від облікової політики підприємства
Економічна природа	Економічний факт зменшення корисного потенціалу активів	Фінансово-обліковий інструмент відображення зносу
База розрахунку	Повна (первісна або відновна) вартість основних засобів	Вартість, що амортизується (первісна вартість мінус ліквідаційна)
Мета застосування	Оцінка технічного стану та ступеня спрацювання основних засобів	Формування джерел для відшкодування та відтворення необоротних активів

Джерело: складено на основі літератури [15, с. 54].

Таким чином, знос основних засобів є об'єктивним та неминучим економічним процесом, що має глибоку економічну природу та проявляється у формі фізичного й морального зносу, кожен з яких по-різному впливає на ефективність функціонування підприємства. Раціональне управління основними засобами передбачає систематичний моніторинг обох видів зносу з метою своєчасного виявлення ризиків втрати виробничого потенціалу та зниження

економічної ефективності. Управління фізичним зносом реалізується шляхом організації належного технічного обслуговування, проведення поточних і капітальних ремонтів, що дає змогу продовжити строк корисного використання активів і зменшити витрати на їх заміну. Водночас управління моральним зносом потребує формування гнучкої, інноваційно орієнтованої амортизаційної та інвестиційної політики, спрямованої на прискорене оновлення та модернізацію основних засобів з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу та ринкових вимог. Адекватне відображення зносу в бухгалтерському обліку через механізм амортизації є необхідною умовою забезпечення фінансової стійкості підприємства, формування внутрішніх джерел інвестування та створення передумов для розширеного відтворення основних засобів у довгостроковій перспективі.

1.2. Нормативно-правове регулювання та методи нарахування амортизації як відображення зносу в обліку

Нормативно-правове регулювання та методи нарахування амортизації відіграють ключову роль у забезпеченні єдності підходів до відображення зносу основних засобів у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності підприємств. Чітке визначення правил оцінки, визнання і списання вартості необоротних активів відповідно до вимог національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, податкового законодавства та міжнародних стандартів фінансової звітності створює методологічну основу для достовірного відображення зносу, формування обґрунтованої амортизаційної політики та прийняття ефективних управлінських рішень щодо відтворення основних засобів.

Нормативно-правове регулювання нарахування амортизації як відображення зносу в бухгалтерському обліку ґрунтується на сукупності законодавчих та підзаконних актів (табл. 1.1), які визначають єдині методологічні засади визнання, оцінки та списання вартості основних засобів.

Таблиця 1.4

**Нормативно-правове регулювання нарахування амортизації як
відображення зносу в обліку**

Нормативно-правовий документ	Сфера регулювання	Основні положення щодо амортизації
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [26]	Загальні засади бухгалтерського обліку	Визначає принципи ведення обліку, вимоги до достовірності фінансової звітності та необхідність відображення зносу основних засобів
НП(С)БО 7 «Основні засоби» [18]	Фінансовий облік	Регламентує порядок визнання, оцінки, визначення строку корисного використання, ліквідаційної вартості та методів нарахування амортизації
Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів [13]	Практичне застосування облікових норм	Уточнюють порядок документального оформлення, аналітичного обліку та відображення амортизації в регістрах бухгалтерського обліку
Податковий кодекс України [22]	Податковий облік	Встановлює правила податкової амортизації, групування основних засобів, мінімально допустимі строки їх корисного використання
МСБО 16 «Основні засоби» [14]	Міжнародний облік і звітність	Визначає принципи амортизації на основі очікуваного способу отримання економічних вигід та необхідність регулярного перегляду строків і методів
Облікова політика підприємства	Внутрішнє регулювання	Закріплює обрані методи амортизації, строки корисного використання та підходи до обліку зносу основних засобів

Джерело: складено на основі літератури [13; 14; 18; 22; 26].

Базовим нормативним актом у сфері регулювання бухгалтерського обліку амортизації та зносу основних засобів є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [26], який закладає фундаментальні засади організації облікового процесу на підприємствах усіх форм власності. Закон визначає принципи бухгалтерського обліку, зокрема принципи повного висвітлення, обачності, послідовності та превалювання сутності над формою, дотримання яких є необхідною умовою достовірного відображення зносу основних засобів у фінансовій звітності. Нормами Закону встановлюється

обов'язок суб'єктів господарювання забезпечувати повноту та правдивість інформації про активи, зобов'язання, доходи та витрати, що передбачає систематичне нарахування амортизації як механізму відображення втрати вартості основних засобів у процесі їх використання. Крім того, Закон визначає вимоги до формування фінансової звітності, яка має відображати реальний фінансовий стан і результати діяльності підприємства, що неможливо без коректної оцінки зносу та залишкової вартості необоротних активів. Таким чином, положення Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [26] створюють нормативну основу для формування єдиних підходів до обліку зносу основних засобів та забезпечують інформаційну прозорість та порівнянність фінансових показників підприємств.

НП(С)БО 7 «Основні засоби» [18] є ключовим нормативним документом, що безпосередньо регулює порядок нарахування амортизації як облікового відображення зносу основних засобів у фінансовому обліку підприємств. Стандарт визначає критерії визнання основних засобів активами, правила їх первісної та подальшої оцінки, а також встановлює підходи до визначення строку корисного використання та ліквідаційної вартості, які є базовими елементами для розрахунку амортизації. Відповідно до положень НП(С)БО 7 [18], амортизація нараховується систематично протягом строку корисного використання об'єкта та відображає процес поступового перенесення його вартості на витрати діяльності, що забезпечує об'єктивне відображення зносу в обліку. Стандарт також передбачає можливість застосування різних методів амортизації залежно від характеру використання основних засобів, що дозволяє підприємствам обрати найбільш економічно обґрунтований спосіб відображення споживання їх корисного потенціалу. Таким чином, НП(С)БО 7 «Основні засоби» [18] формує методологічну основу для достовірного й послідовного обліку зносу основних засобів та забезпечує порівнянність фінансової інформації у звітності підприємств.

Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів конкретизують та деталізують положення НП(С)БО 7 «Основні засоби» [18]

спрямовані на уніфікацію практики їх застосування на підприємствах. Ключовим документом у цій сфері є методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 30.09.2003 № 561 [13], які визначають порядок організації обліку основних засобів на всіх етапах їх життєвого циклу.

Зазначені методичні рекомендації регламентують порядок документального оформлення операцій з надходження, внутрішнього переміщення, ремонту, модернізації, консервації та вибуття основних засобів, а також встановлюють вимоги до застосування типових форм первинних документів. Окрему увагу приділено організації аналітичного обліку основних засобів за інвентарними об'єктами, місцями експлуатації та матеріально відповідальними особами, що є необхідною умовою коректного визначення зносу.

«Важливим елементом методичних рекомендацій є деталізація порядку нарахування амортизації, зокрема визначення моменту початку та припинення її нарахування, відображення сум зносу в бухгалтерських регістрах та фінансовій звітності, а також особливості амортизації об'єктів, що перебувають у ремонті, реконструкції або тимчасово не використовуються. Також рекомендації містять положення щодо перегляду строку корисного використання та методу амортизації у разі зміни умов експлуатації активів» [21, с. 79].

Крім того, методичні рекомендації надають роз'яснення щодо переоцінки основних засобів, обліку результатів дооцінки або уцінки та їх впливу на суму накопиченого зносу, що сприяє більш точному відображенню реальної вартості необоротних активів у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

Отже, методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів виступають важливим практичним інструментом реалізації норм НП(С)БО 7 [18], забезпечують методичну єдність обліку зносу та амортизації, знижують ризик помилок та підвищують достовірність обліково-аналітичної інформації, що використовується в управлінні підприємством.

Податковий кодекс України [22] відіграє важливу роль у регулюванні нарахування амортизації як інструменту відображення зносу основних засобів у податковому обліку та визначенні об'єкта оподаткування податком на прибуток підприємств. Норми ПКУ [22] встановлюють спеціальний порядок податкової амортизації, який передбачає групування основних засобів за визначеними категоріями, встановлення мінімально допустимих строків їх корисного використання та обмеження щодо застосування окремих методів амортизації. Згідно з вимогами Кодексу, для цілей оподаткування дозволяється нарахування амортизації виключно на ті об'єкти основних засобів, які використовуються у господарській діяльності платника податку та відповідають встановленим критеріям визнання. Особливістю податкового регулювання є відмінність підходів до визначення бази та методів амортизації порівняно з бухгалтерським обліком, що зумовлює виникнення тимчасових податкових різниць. Таким чином, Податковий кодекс України [22] формує самостійну систему податкової амортизації, спрямовану на фіскальне регулювання процесу відшкодування зносу основних засобів та водночас вимагає від підприємств узгодження бухгалтерських та податкових підходів з метою забезпечення правильності податкових розрахунків і фінансової звітності.

МСБО 16 «Основні засоби» [13] є базовим міжнародним стандартом, що регулює порядок нарахування амортизації як способу відображення зносу основних засобів у фінансовій звітності підприємств, які застосовують Міжнародні стандарти фінансової звітності. Стандарт ґрунтується на принципі превалювання економічної сутності над юридичною формою та визначає амортизацію як систематичний розподіл амортизованої вартості активу протягом строку його корисного використання відповідно до очікуваного способу отримання економічних вигід. МСБО 16 [13] встановлює вимоги до визначення первісної вартості, ліквідаційної вартості та строку корисного використання основних засобів, які є ключовими параметрами для розрахунку амортизації. Важливою особливістю стандарту є обов'язок підприємств регулярно переглядати строк корисного використання, ліквідаційну вартість та метод

амортизації та, у разі необхідності, коригувати їх як зміну облікової оцінки. Крім того, МСБО 16 [13] допускає застосування різних методів амортизації залежно від характеру споживання економічних вигід, що забезпечує більш точне й економічно обґрунтоване відображення зносу основних засобів у фінансовій звітності та підвищує її інформативність і порівнянність на міжнародному рівні.

«Облікова політика підприємства відіграє ключову роль у регулюванні нарахування амортизації як способу відображення зносу основних засобів у бухгалтерському обліку, оскільки саме в ній конкретизуються норми чинного законодавства з урахуванням особливостей діяльності суб'єкта господарювання. У межах облікової політики підприємство самостійно визначає методи нарахування амортизації, строки корисного використання основних засобів, підходи до встановлення ліквідаційної вартості, порядок перегляду облікових оцінок, а також особливості обліку зносу за окремими групами необоротних активів. Закріплення цих положень у внутрішньому нормативному документі забезпечує послідовність застосування амортизаційної політики, узгодженість бухгалтерських процедур і достовірність фінансової звітності. Крім того, облікова політика слугує інструментом управління фінансовими результатами та інвестиційною діяльністю підприємства, оскільки вибір методів і параметрів амортизації безпосередньо впливає на величину витрат, прибутку та формування джерел відтворення основних засобів» [28, с. 124].

«Методи нарахування амортизації є важливим елементом бухгалтерського обліку основних засобів, оскільки саме через них здійснюється систематичне відображення зносу та поетапне перенесення вартості необоротних активів на витрати діяльності підприємства. Вибір методу амортизації має ґрунтуватися на характері використання основних засобів, інтенсивності споживання економічних вигід та вимогах нормативно-правового регулювання, оскільки він безпосередньо впливає на показники фінансової звітності, собівартість продукції та фінансові результати підприємства» [10]. У національній та міжнародній практиці бухгалтерського обліку передбачено кілька методів нарахування

амортизації (табл. 1.4), кожен з яких відображає певний підхід до розподілу вартості основних засобів протягом строку їх корисного використання.

Таблиця 1.4

Методи нарахування амортизації як відображення зносу основних засобів в обліку

Метод амортизації	Сутність методу	Особливості застосування та відображення зносу
Прямолінійний	Передбачає рівномірне списання вартості основного засобу протягом усього строку корисного використання	Забезпечує стабільні амортизаційні витрати; доцільний для активів з рівномірним зносом
Метод зменшення залишкової вартості	Амортизація нараховується на залишкову вартість об'єкта із застосуванням фіксованої норми	Характеризується більшими сумами амортизації на початкових етапах експлуатації
Прискорений метод зменшення залишкової вартості	Різновид методу зменшення залишкової вартості з підвищеним коефіцієнтом амортизації	Доцільний за умов швидкого морального старіння та інтенсивного використання активів
Кумулятивний (суми років)	Амортизація визначається з використанням коефіцієнтів, що залежать від кількості років, які залишилися до кінця строку використання	Забезпечує поступове зменшення амортизаційних відрахувань у часі
Виробничий	Нарахування амортизації здійснюється пропорційно фактичному обсягу виробництва або виконаних робіт	Найбільш точно відображає реальний рівень зносу залежно від інтенсивності використання

Джерело: складено на основі літератури [4, с. 67; 5, с. 27; 19, с. 401].

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» (НП(С)БО 7 [18]), підприємство самостійно обирає метод амортизації, виходячи з очікуваного способу споживання економічних вигод від використання об'єкта.

«Прямолінійний метод нарахування амортизації передбачає рівномірний розподіл вартості, що амортизується, протягом усього строку корисного використання основного засобу, що забезпечує стабільне й передбачуване відображення зносу в бухгалтерському обліку. Застосування цього методу є доцільним у випадках, коли основні засоби використовуються рівномірно та

приносять економічні вигоди однаковими частками протягом усього періоду експлуатації, що сприяє об'єктивному формуванню собівартості та фінансових результатів» [27, с. 15].

«Метод зменшення залишкової вартості базується на нарахуванні амортизації на залишкову вартість об'єкта основних засобів із застосуванням сталої норми амортизації, у результаті чого найбільша частка зносу відображається в перші роки експлуатації. Такий підхід відповідає економічній сутності використання активів, продуктивність яких є вищою на початкових етапах, та дозволяє швидше перенести їх вартість на витрати діяльності» [29, с. 178].

«Прискорений метод зменшення залишкової вартості є різновидом попереднього методу та передбачає застосування підвищеного коефіцієнта амортизації, що забезпечує ще інтенсивніше нарахування зносу в перші роки використання основного засобу. Даний метод доцільний для обліку активів, схильних до швидкого морального старіння, зокрема високотехнологічного обладнання, та сприяє прискореному формуванню фінансових ресурсів для їх оновлення» [30, с. 132].

«Кумулятивний метод нарахування амортизації ґрунтується на використанні коефіцієнтів, визначених як співвідношення кількості років, що залишилися до кінця строку корисного використання об'єкта, до суми всіх років його експлуатації. У результаті сума амортизації поступово зменшується з року в рік, що відображає зниження інтенсивності споживання економічних вигід та забезпечує більш диференційований підхід до відображення зносу в обліку. Виробничий метод передбачає нарахування амортизації пропорційно фактичному обсягу виробництва продукції, виконаних робіт або наданих послуг із використанням основного засобу, що дозволяє максимально точно відобразити реальний рівень його зносу. Застосування цього методу є доцільним за умов істотних коливань інтенсивності використання активів, оскільки сума амортизації безпосередньо залежить від фактичного навантаження на основні засоби» [31, с. 56].

Отже, нормативно-правове регулювання та методи нарахування амортизації забезпечують єдині підходи до відображення зносу основних засобів у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності. Застосування обґрунтованих методів амортизації сприяє достовірній оцінці необоротних активів і підвищенню ефективності управління ними.

Висновки до розділу 1

Знос основних засобів є об'єктивним економічним процесом, що відображає поступову втрату ними споживчих властивостей і вартості внаслідок фізичного спрацювання, морального старіння та впливу економічних чинників, а його економічна сутність тісно пов'язана з відтворенням необоротних активів. Розмежування фізичного та морального зносу дає змогу більш точно оцінити технічний стан та економічну доцільність використання основних засобів, сформувати обґрунтовану амортизаційну політику та забезпечити достовірність облікової інформації, що є необхідною передумовою ефективного управління підприємством та прийняття стратегічних рішень щодо оновлення його виробничого потенціалу.

Нормативно-правове регулювання та методи нарахування амортизації формують цілісну методологічну основу відображення зносу основних засобів у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності підприємств. Сукупність законодавчих актів, національних і міжнародних стандартів, методичних рекомендацій та положень облікової політики забезпечує єдність підходів до оцінки, нарахування й обліку амортизації, тоді як різноманіття методів амортизації дозволяє підприємствам обрати найбільш економічно обґрунтований спосіб відображення споживання економічних вигід від використання основних засобів, що сприяє підвищенню достовірності фінансової інформації, ефективності управління необоротними активами та прийняттю обґрунтованих управлінських рішень щодо їх відтворення й модернізації.

РОЗДІЛ 2.

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЗНОСУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

ПАТ «САВ ОБРІКО»

2.1. Облікова політика ПАТ «САВ ОБРІКО» щодо зносу та амортизації основних засобів

ПРАТ «САВ ОБРІКО» — це компанія з іноземними інвестиціями, бенефіціаром якої виступає громадянин Хорватії Бранко Рогліч, а співвласниками є хорватська компанія ORBICO D.O.O. ZA TRGOVINU [39] та українське акціонерне товариство «Аснова Холдинг». Статутний капітал підприємства становить 280 млн грн, що свідчить про високий рівень фінансової стабільності. Штаб-квартира розташована в місті Києві, а загальна кількість відокремлених підрозділів — 26, що забезпечує географічне охоплення практично всієї території України [24].

Компанія має облікову історію з 2019 року і перебуває на обліку у Центральному міжрегіональному управлінні ДПС по роботі з великими платниками податків. Основний вид діяльності — неспеціалізована оптова торгівля (КВЕД 46.90), однак перелік діяльності надзвичайно широкий і охоплює послуги з логістики, обробки вантажів, пакування, оренди майна, роздрібною торгівлі, надання інформаційних та маркетингових послуг [24].

ПРАТ «САВ ОБРІКО» здійснює багатoproфільну діяльність, основою якої є неспеціалізована оптова торгівля (КВЕД 46.90). Компанія активно працює в таких сферах, як дистрибуція продуктів харчування, напоїв, косметики, побутової техніки, фармацевтичних товарів, текстилю, одягу, меблів та інших товарів широкого вжитку. Підприємство також займається роздрібною торгівлею — як в спеціалізованих магазинах, так і через Інтернет. Крім торговельної діяльності, ПРАТ «САВ ОБРІКО» надає транспортно-логістичні, складські, рекламні, консалтингові послуги, а також послуги з оренди транспорту, офісної техніки та нерухомості. Такий широкий спектр видів

діяльності свідчить про гнучку бізнес-модель компанії, здатну ефективно адаптуватися до вимог ринку [23].

Місія ПРАТ «САВ ОБРІКО» забезпечувати високоякісне та ефективне постачання товарів і послуг, поєднуючи сучасні логістичні рішення, інновації в торгівлі та професійне обслуговування клієнтів з метою створення довгострокової цінності для партнерів, споживачів і суспільства [24].

Стратегічні цілі ПРАТ «САВ ОБРІКО» включають:

- 1) розширення асортименту товарів і послуг — постійне оновлення та диверсифікація товарних груп з урахуванням ринкових трендів і потреб споживачів;
- 2) цифрова трансформація бізнесу — розвиток електронної комерції, впровадження сучасних ІТ-рішень та автоматизація бізнес-процесів;
- 3) підвищення конкурентоспроможності — зміцнення позицій на національному ринку за рахунок високої якості послуг, інноваційних підходів і професійної команди [24].

Організаційна структура ПАТ «САВ ОБРІКО» подано на рис.2.1.

Рис. 2.1 Організаційна структура ПАТ «САВ ОБРІКО»

Джерело: узагальнено автором за матеріалами ПАТ «САВ ОБРІКО» [24].

Організаційна структура ПАТ «САВ ОБРІКО» є функціональною, де на чолі стоїть Директор, якому безпосередньо підпорядковується Бухгалтерія та

п'ять спеціалізованих відділів: Відділ оптової торгівлі та дистрибуції, Відділ логістики та транспорту, Відділ роздрібної та електронної комерції, Відділ комерційного супроводу та послуг, а також Відділ оренди та майнового управління. Така структура чітко розмежовує функціональні обов'язки та спеціалізацію підрозділів, що сприяє ефективному виконанню конкретних завдань у сфері оптової, роздрібної та електронної торгівлі, логістики, сервісного обслуговування та управління майном компанії [24].

Організація облікового процесу здійснюється бухгалтерією ПРАТ «САВ 92», яка очолюється головним бухгалтером. Головний бухгалтер ПРАТ «САВ ОБРІКО» виконує наступні функції:

- здійснює керівництво працівниками бухгалтерії організації;
- здійснює організацію бухгалтерського обліку господарсько-фінансової діяльності підприємства і контроль за економним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, збереженням власності підприємства;
- формує відповідно до законодавства про бухгалтерський облік облікову політику тощо [24].

Публічне акціонерне товариство «САВ ОБРІКО» здійснює господарську діяльність у межах чинного законодавства України та відповідно до положень власного установчого документа. Підприємство ПАТ «САВ ОБРІКО» має статус юридичної особи, самостійний баланс, відкриті банківські рахунки, а також необхідні атрибути корпоративної ідентифікації, що забезпечує його організаційну та фінансову самостійність. У процесі функціонування ПАТ «САВ ОБРІКО» керується нормами Цивільного кодексів України [32], а також спеціальними нормативно-правовими актами у сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Основною метою діяльності ПАТ «САВ ОБРІКО» є отримання прибутку, забезпечення стабільного фінансового розвитку та ефективне використання виробничого потенціалу, зокрема основних засобів.

Основні положення облікової політики ПРАТ «САВ ОБРІКО» закріплюються у відповідному наказі про облікову політику, який визначає

методологічні та організаційні засади ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. Усі господарські операції, здійснені ПРАТ «САВ ОБРІКО» упродовж звітного періоду, підлягають обов'язковому та своєчасному відображенню в первинних облікових документах, на підставі яких інформація узагальнюється в регістрах бухгалтерського обліку. Методичні прийоми організації обліку передбачають використання системи первинної документації, облікових регістрів а бухгалтерських рахунків із застосуванням подвійного запису, а також ведення синтетичного й аналітичного обліку, що забезпечує повноту, достовірність та контроль за відображенням господарських процесів та фінансових результатів діяльності підприємства [24].

Облікова політика ПАТ «САВ ОБРІКО» щодо зносу та амортизації основних засобів є ключовим внутрішнім регулятором, який визначає методичні підходи до оцінки, визнання, обліку та відображення зносу необоротних активів у фінансовій звітності підприємства. Вона формується з урахуванням вимог міжнародних стандартів фінансової звітності, специфіки діяльності Товариства та необхідності забезпечення достовірного відображення вартості основних засобів і фінансових результатів [24].

Організація облікової політики ПАТ «САВ ОБРІКО» ґрунтується на принципах національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та Міжнародних стандартів фінансової звітності. При формуванні підходів до обліку зносу та амортизації дотримуються принципів достовірності, повноти, обачності, послідовності та безперервності, що забезпечує реалістичне відображення стану та вартості основних засобів у фінансовій звітності. Усі облікові показники узагальнюються в єдиному грошовому вимірнику — гривні, що сприяє порівнянності й аналітичності фінансової інформації [24].

Відповідно до облікової політики ПАТ «САВ ОБРІКО», основні засоби первісно визнаються за історичною вартістю за вирахуванням накопиченого зносу та накопичених збитків від зменшення корисності. Виняток становлять транспортні засоби, які обліковуються за переоціненою вартістю, що відповідає їх справедливій вартості на дату переоцінки, зменшеній на подальший

накопичений знос та збитки від зменшення корисності. Такий підхід забезпечує більш об'єктивне відображення вартості автотранспорту з урахуванням ринкових умов.

Історична вартість об'єктів основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» включає ціну придбання з урахуванням імпортного мита та невідшкодовуваних податків, за вирахуванням торговельних та інших знижок, а також витрати, безпосередньо пов'язані з доставкою активів до місця експлуатації та приведенням їх у стан, придатний для використання відповідно до намірів керівництва. До первісної оцінки також включаються оцінені витрати на демонтаж, видалення активів і відновлення території, зобов'язання щодо яких бере на себе ПАТ «САВ ОБРІКО» [24].

Капіталізованими визнаються суттєві витрати на модернізацію та заміну складових частин основних засобів, якщо такі витрати призводять до збільшення строку корисного використання активів або покращення їх здатності генерувати економічні вигоди. Витрати на ремонт та технічне обслуговування, які не відповідають критеріям капіталізації, відображаються у складі витрат звітного періоду, в якому вони були понесені, що відповідає принципу нарахування та обачності [33].

Переоцінка основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» застосовується у випадках, передбачених обліковою політикою. Збільшення балансової вартості активу внаслідок переоцінки відображається у складі інших сукупних доходів і накопичується у власному капіталі в резерві переоцінки, за винятком сум, що сторнують попередні уцінки, визнані у складі прибутку або збитку. Зменшення вартості активів у результаті переоцінки визнається у складі витрат або зменшує резерв переоцінки в межах наявного кредитового залишку. У разі вибуття переоцінених активів відповідна сума резерву переоцінки переноситься до складу нерозподіленого прибутку [37].

Амортизація в ПАТ «САВ ОБРІКО» нараховується з метою систематичного списання вартості основних засобів, за винятком земельних ділянок, незавершеного будівництва та невстановленого обладнання, протягом

строку їх корисного використання. Для нарахування амортизації застосовуються прямолінійний та кумулятивний методи, що дозволяє адекватно відобразити характер споживання економічних вигід від використання активів. Амортизаційна вартість визначається як різниця між історичною вартістю та ліквідаційною вартістю, рівень якої коливається від 0 до 40 % залежно від виду активу. Строки корисного використання основних засобів встановлюються за окремими групами поданими на рис. 2.2.

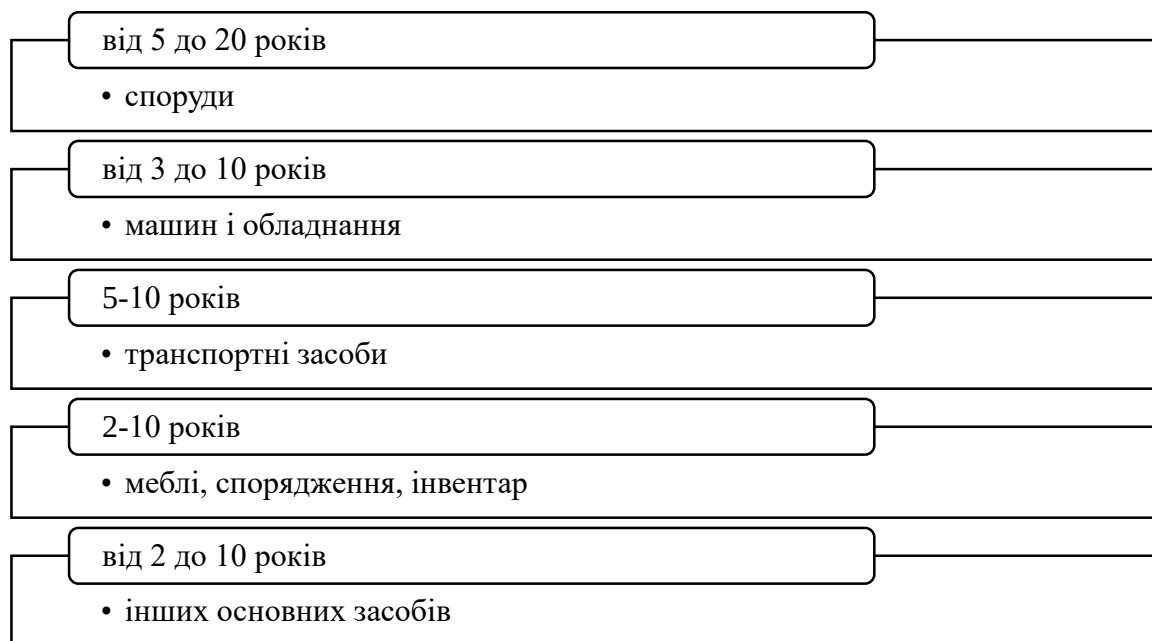

Рис. 2.2 Діапазони строків корисного використання основних засобів за окремими групами ПАТ «САВ ОБРІКО»

Джерело: узагальнено автором за матеріалами ПРАТ «САВ ОБРІКО» [24].

Строки корисного використання основних засобів у ПАТ «САВ ОБРІКО» диференціюються залежно від їх функціонального призначення та техніко-економічних характеристик і встановлюються в таких межах: для споруд — від 5 до 20 років, для машин і обладнання — від 3 до 10 років, для транспортних засобів — від 5 до 10 років, для меблів, спорядження та інвентарю — від 2 до 10 років, для інших основних засобів — від 2 до 15 років, а для поліпшень орендованого майна — у межах меншого зі строку дії договору оренди або очікуваного строку їх корисного використання. У ПАТ «САВ ОБРІКО» ліквідаційна вартість, визначені строки корисного використання та обрані методи нарахування амортизації підлягають обов'язковому щорічному

перегляду з урахуванням змін умов експлуатації, технічного стану активів і економічних очікувань, при цьому вплив таких змін визнається в обліку як зміна облікових оцінок відповідно до вимог чинних стандартів бухгалтерського обліку [24].

У ПАТ «САВ ОБРІКО» невстановлене обладнання, яке не готове до негайного використання, амортизації не підлягає. Нарахування амортизації за такими об'єктами розпочинається з моменту їх готовності до експлуатації, тобто коли вони перебувають у стані та місці, що забезпечують можливість використання відповідно до управлінських намірів. Прибуток або збиток від вибуття основних засобів визначається як різниця між надходженнями від реалізації та їх балансовою вартістю і визнається у складі фінансових результатів звітного періоду [24].

Такий підхід до формування облікової політики щодо зносу та амортизації забезпечує ПАТ «САВ ОБРІКО» достовірне відображення вартості основних засобів, прозорість фінансової звітності та ефективне управління необоротними активами.

2.2. Організація і методика обліку основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» та їх зносу

Організація обліку основних засобів у ПАТ «САВ ОБРІКО» побудована відповідно до вимог чинного законодавства України, національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та внутрішніх регламентів підприємства, з урахуванням специфіки його господарської діяльності. Облік спрямований на забезпечення повного, своєчасного й достовірного відображення наявності, руху та стану основних засобів, а також правильного нарахування їх зносу як елемента витрат і складової фінансових результатів. Відповідальність за організацію обліку покладена на бухгалтерську службу підприємства, яка забезпечує методичну єдність облікових процедур і контроль за збереженням необоротних активів [24].

Система бухгалтерського обліку на ПАТ «САВ ОБРІКО» відіграє ключову роль у формуванні інформаційного забезпечення управління підприємством. Вона спрямована на повне й достовірне відображення господарських операцій, контроль за наявністю та рухом активів, у тому числі основних засобів, а також на формування фінансової, податкової та статистичної звітності. Особливе значення в обліковій системі підприємства має облік зносу та амортизації, оскільки саме ці показники безпосередньо впливають на оцінку вартості необоротних активів, собівартість продукції та фінансові результати діяльності.

Ведення бухгалтерського обліку на ПАТ «САВ ОБРІКО» здійснюється в автоматизованій формі із застосуванням програмного забезпечення BAS Бухгалтерія [35], що забезпечує оперативну обробку облікових даних, підвищення точності розрахунків амортизації та зносу, а також своєчасне формування звітності. Автоматизація облікових процесів сприяє зниженню трудомісткості облікових робіт, мінімізації помилок і підвищенню ефективності контролю за станом та рухом основних засобів підприємства [24].

Визначення та оцінка первісної вартості основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» здійснюються відповідно до принципу історичної собівартості та передбачають включення до її складу всіх витрат, необхідних для приведення об'єкта у стан, придатний для використання за призначенням. Первісна вартість формується з ціни придбання основного засобу, яка охоплює фактичну вартість його придбання з урахуванням імпортного мита та невідшкодовуваних податків, зменшену на суму торговельних та інших знижок. До складу первісної вартості також включаються витрати, безпосередньо пов'язані з доставкою об'єкта до місця експлуатації, монтажем, установленням і приведенням його у робочий стан, що забезпечує можливість функціонування відповідно до управлінських намірів підприємства. Крім того, первісна оцінка основних засобів охоплює оцінені витрати на демонтаж та видалення активу, а також на відновлення території, на якій він розміщений, якщо зобов'язання щодо здійснення таких робіт покладаються на підприємство, що забезпечує повне та достовірне відображення вартості необоротних активів у бухгалтерському обліку [24].

У практиці бухгалтерського обліку ПАТ «САВ ОБРІКО» для більшості об'єктів основних засобів застосовується модель переоцінки, за винятком автотранспортних засобів, що зумовлено специфікою їх використання та ринкової оцінки. Відповідно до цієї моделі основні засоби ПАТ «САВ ОБРІКО» відображаються в обліку за переоціненою вартістю, яка визначається як справедлива вартість активу на дату проведення переоцінки за мінусом накопиченого після переоцінки зносу та накопичених збитків від зменшення корисності. Такий підхід забезпечує більш реалістичне відображення вартості необоротних активів і підвищує інформативність фінансової звітності [24].

Результати переоцінки основних засобів відображаються з урахуванням їх впливу на фінансовий результат та власний капітал ПАТ «САВ ОБРІКО». Збільшення балансової вартості активів унаслідок переоцінки визнається безпосередньо у складі інших сукупних доходів та накопичується у власному капіталі у вигляді резерву переоцінки. Водночас зменшення балансової вартості основних засобів визнається у складі прибутку або збитку звітного періоду, за винятком тієї частини, яка сторнує попереднє дооцінювання цього самого активу, раніше відображене у складі прибутку або збитку. Зазначений порядок обліку результатів переоцінки відповідає вимогам міжнародних стандартів фінансової звітності та сприяє забезпеченню достовірності й порівнянності фінансових показників ПАТ «САВ ОБРІКО» [24].

Капіталізовані витрати на основні засоби ПАТ «САВ ОБРІКО» охоплюють суттєві витрати, пов'язані з модернізацією, реконструкцією або заміною окремих складових частин активів, за умови що такі витрати призводять до збільшення строку їх корисного використання або підвищення здатності генерувати майбутні економічні вигоди. Включення зазначених витрат до балансової вартості основних засобів ґрунтується на критеріях визнання активів та забезпечує більш точне відображення їх реального виробничого потенціалу. Водночас поточні витрати на ремонт та технічне обслуговування, які не відповідають вимогам капіталізації та спрямовані на підтримання активів у робочому стані, визнаються у складі витрат звітного періоду, в якому вони були

понесені, та безпосередньо впливають на фінансовий результат діяльності підприємства [24].

У ПАТ «САВ ОБРІКО» амортизація розглядається як обліковий механізм відображення зносу основних засобів і застосовується з метою систематичного списання їх первісної вартості протягом очікуваного строку корисного використання. Нарахування амортизації здійснюється щодо всіх об'єктів основних засобів, за винятком земельних ділянок, незавершеного будівництва та невстановленого обладнання, що відповідає вимогам чинних стандартів бухгалтерського обліку. Такий підхід забезпечує коректне перенесення вартості необоротних активів на витрати діяльності та формування достовірних фінансових результатів.

Згідно з обліковою політикою ПАТ «САВ ОБРІКО», для нарахування амортизації застосовуються прямолінійний і кумулятивний методи, вибір яких обумовлений характером використання основних засобів та особливостями споживання ними економічних вигід. Прямолінійний метод передбачає рівномірний розподіл вартості, що амортизується, протягом усього строку служби активу, що забезпечує стабільність амортизаційних витрат і є доцільним для основних засобів із рівномірним режимом експлуатації. Кумулятивний метод, або метод суми чисел років, належить до прискорених методів амортизації та характеризується нарахуванням найбільших сум амортизаційних відрахувань у перші роки використання активів, що відповідає умовам їх інтенсивного використання на початкових етапах та сприяє прискореному відшкодуванню вкладених інвестицій [24].

Методика обліку основних засобів у ПАТ «САВ ОБРІКО» передбачає їх первісне визнання за історичною вартістю, яка формується з урахуванням витрат на придбання, доставку, монтаж та приведення об'єкта у стан, придатний для експлуатації. Аналітичний облік ведеться за кожним інвентарним об'єктом у розрізі місць експлуатації та матеріально відповідальних осіб, що дозволяє здійснювати ефективний контроль за рухом і використанням основних засобів. Синтетичний облік здійснюється на відповідних рахунках бухгалтерського

обліку з використанням подвійного запису, що забезпечує узгодженість показників обліку та фінансової звітності.

Облік надходження основних засобів та формування їх первісної вартості у ПАТ «САВ ОБРІКО» здійснюється з використанням рахунку 15 «Капітальні інвестиції», зокрема субрахунку 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів», що забезпечує узагальнення витрат до моменту введення об'єктів в експлуатацію, як показано у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Бухгалтерські проведення з обліку надходження основних засобів та формування їх первісної вартості ПАТ «САВ ОБРІКО»

Зміст господарської операції	Дт	Кт
Отримання рахунку від постачальника за об'єкт ОЗ	152 «Придбання (виготовлення) основних засобів»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»
Сплата коштів постачальнику	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальникам»	311 «Поточні рахунки в національній валюті»
Відображення витрат на доставку та монтаж, пов'язаних із доведенням ОЗ до стану, придатного для використання	152 «Придбання (виготовлення) основних засобів»	685, 661, 651 (інші кредитори, зарплата, ЄСВ)
Нарахування резерву на демонтаж та відновлення території, якщо це є зобов'язанням Товариства (складова первісної вартості)	152 «Придбання (виготовлення) основних засобів»	474 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів»
Введення об'єкта в експлуатацію (формування первісної вартості)	10 «Основні засоби»	152 «Придбання (виготовлення) основних засобів»

Джерело: узагальнено автором за матеріалами ПРАТ «САВ ОБРІКО» [7; 24].

У ПАТ «САВ ОБРІКО» наведені бухгалтерські проведення відображають послідовність формування первісної вартості основних засобів у процесі їх придбання, доведення до стану, придатного для використання, та введення в експлуатацію. Застосування рахунку 15 «Капітальні інвестиції» [7] забезпечує акумулювання всіх витрат, пов'язаних із створенням або придбанням активу, та сприяє достовірному відображенню вартості основних засобів у бухгалтерському обліку.

Для обліку у ПАТ «САВ ОБРІКО» наведених господарських операцій з надходження основних засобів та формування їх первісної вартості використовуються такі бухгалтерські документи: рахунок-фактура, договір поставки, видаткова та податкова накладні — при отриманні об'єкта від постачальника; платіжна інструкція та банківська виписка — при оплаті постачальнику; акти виконаних робіт, товарно-транспортні накладні, розрахунково-платіжні відомості — для відображення витрат на доставку й монтаж; кошториси, внутрішні розрахунки та наказ керівника — для формування резерву на демонтаж; акт введення в експлуатацію та інвентарна картка — при зарахуванні об'єкта до складу основних засобів [24].

Особливе місце в системі обліку займає облік зносу основних засобів, який реалізується через механізм нарахування амортизації (табл. 2.2). У ПАТ «САВ ОБРІКО» амортизація нараховується систематично протягом строку корисного використання об'єктів основних засобів, за винятком активів, що не підлягають амортизації відповідно до стандартів. Для відображення зносу застосовуються методи амортизації, визначені обліковою політикою підприємства, що забезпечує адекватне перенесення вартості активів на витрати діяльності залежно від характеру їх використання.

Методика нарахування амортизації ПАТ «САВ ОБРІКО» включає визначення амортизаційної вартості як різниці між первісною (або переоціненою) та ліквідаційною вартістю, встановлення строків корисного використання за групами основних засобів і щорічний перегляд цих параметрів. Накопичений знос узагальнюється на відповідних рахунках і відображається у фінансовій звітності як коригуючий показник до балансової вартості основних засобів, що забезпечує реалістичну оцінку необоротних активів. Для відображення операцій з нарахування амортизації основних засобів у бухгалтерському обліку у ПАТ «САВ ОБРІКО» використовуються такі бухгалтерські документи:

- Відомість (розрахунок) нарахування амортизації основних засобів — основний внутрішній документ, на підставі якого визначаються суми зносу за видами основних засобів та напрямками їх використання;
- Інвентарні картки обліку основних засобів (форма ОЗ-6) — містять дані про первісну вартість, строк корисного використання, метод амортизації та накопичений знос;
- Наказ про облікову політику ПАТ «САВ ОБРІКО» — визначає методи нарахування амортизації та строки корисного використання активів;
- Регістри бухгалтерського обліку (журнали-ордери, оборотно-сальдові відомості) — використовуються для узагальнення сум амортизації за дебетом рахунків витрат (23, 91, 92, 93) та кредитом рахунку 131 «Знос основних засобів» [24].

Зазначені документи забезпечують систематичне та документально підтверджене відображення зносу основних засобів у бухгалтерському обліку підприємства.

Таблиця 2.2

Бухгалтерські проведення з нарахування амортизації основних засобів за напрямками використання ПАТ «САВ ОБРІКО»

Зміст господарської операції	Дт	Кт
Нарахування амортизації виробничого обладнання (знос (M_1) та (M_2))	23 «Виробництво» / 91 «Загальновиробничі витрати»	131 «Знос основних засобів»
Нарахування амортизації адміністративних основних засобів (меблі, спорядження, інвентар)	92 «Адміністративні витрати»	131 «Знос основних засобів»
Нарахування амортизації основних засобів, що використовуються у збутовій діяльності	93 «Витрати на збут»	131 «Знос основних засобів»

Джерело: узагальнено автором за матеріалами ПРАТ «САВ ОБРІКО» [7; 24].

Нарахування амортизації з відображенням її на рахунку 131 «Знос основних засобів» [7] забезпечує систематичне та контрольоване перенесення вартості необоротних активів на витрати діяльності за напрямками їх використання, що сприяє достовірному формуванню собівартості та фінансових результатів ПАТ «САВ ОБРІКО».

ПАТ «САВ ОБРІКО» у процесі обліку основних засобів застосовує модель переоцінки, за винятком автотранспортних засобів, що дає змогу відображати їх вартість у фінансовій звітності з урахуванням змін справедливої вартості. Результати переоцінки залежно від її напрямку визнаються у складі власного капіталу або прибутку (збитку) звітного періоду, що подано у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

**Бухгалтерські проведення з відображення результатів переоцінки
основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО»**

Зміст господарської операції	Дебет (Дт)	Кредит (Кт)
Збільшення балансової вартості основних засобів унаслідок переоцінки (додаткова економічна вигода)	10 «Основні засоби»	411 «Дооцінка (уцінка) основних засобів»
Зменшення балансової вартості основних засобів унаслідок переоцінки в межах раніше сформованого резерву дооцінки	411 «Дооцінка (уцінка) основних засобів»	10 «Основні засоби»
Зменшення балансової вартості основних засобів у частині, що перевищує наявний резерв дооцінки або за його відсутності	975 «Уцінка необоротних активів»	10 «Основні засоби»

Джерело: узагальнено автором за матеріалами ПРАТ «САВ ОБРІКО» [7; 24].

Для проведення та відображення переоцінки основних засобів на ПАТ «САВ ОБРІКО» використовуються та оформлюються такі документи: звіт незалежного оцінювача або довідка про визначення справедливої вартості активів; наказ керівника підприємства про проведення переоцінки; розрахунок результатів переоцінки з визначенням сум дооцінки або уцінки; бухгалтерська довідка-розрахунок для відображення результатів переоцінки в обліку; реєстри бухгалтерського обліку та аналітичні відомості за рахунками обліку основних засобів, зносу та резерву переоцінки. Зазначені документи забезпечують обґрунтованість переоцінки, її відповідність вимогам стандартів бухгалтерського обліку та достовірне відображення змін вартості основних засобів у фінансовій звітності підприємства.

Облік вибуття (списання) основних засобів є завершальним етапом їх життєвого циклу та має важливе значення для достовірного відображення стану необоротних активів та фінансових результатів діяльності ПАТ «САВ ОБРІКО» (табл. 2.4). Вибуття основних засобів може відбуватися внаслідок фізичного або

морального зносу, продажу, ліквідації, безоплатної передачі чи неможливості подальшого використання, що потребує належного документального оформлення та коректного відображення в бухгалтерському обліку.

Таблиця 2.4

Бухгалтерські проведення з обліку вибуття (списання) основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО»

Зміст господарської операції	Дт	Кт
Списання накопиченого зносу об'єкта, що вибуває	131 «Знос основних засобів»	10х «Основні засоби»
Списання залишкової вартості об'єкта, що вибуває	976 «Списання необоротних активів»	10х «Основні засоби»
Списання витрат, пов'язаних з ліквідацією (демонтаж, оплата праці, нарахування ЄСВ, послуги сторонніх організацій)	976 «Списання необоротних активів»	661, 651, 685
Оприбуткування матеріалів, отриманих у результаті ліквідації основних засобів	20х «Виробничі запаси»	746 «Інші доходи»
Перенесення залишку резерву переоцінки до нерозподіленого прибутку (у разі вибуття переоціненого об'єкта)	411 «Дооцінка (уцінка) основних засобів»	441 «Нерозподілений прибуток»
Відображення фінансового результату від списання основних засобів	793 «Результат іншої діяльності»	976 «Списання необоротних активів»

Джерело: узагальнено автором за матеріалами ПРАТ «САВ ОБРІКО» [7; 24].

Для обліку вибуття (списання) основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» застосовуються такі первинні та зведені документи: акт на списання основних засобів (форма ОЗ-3 або внутрішня форма підприємства); акт на списання автотранспортних засобів (форма ОЗ-4); наказ керівника про списання або вибуття об'єкта; висновок комісії щодо технічного стану та доцільності списання; договір купівлі-продажу або акт приймання-передачі у разі реалізації чи безоплатної передачі; накладні на оприбуткування матеріалів, отриманих у результаті ліквідації; бухгалтерська довідка-розрахунок для визначення фінансового результату від вибуття. Застосування зазначених документів забезпечує обґрунтованість списання основних засобів та достовірне відображення відповідних операцій у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності [24].

Наведені бухгалтерські проведення відображають повний цикл обліку вибуття основних засобів — від списання накопиченого зносу та залишкової

вартості до визначення фінансового результату операції. Такий порядок забезпечує достовірне відображення наслідків ліквідації або списання основних засобів у фінансовій звітності та коректне формування фінансових результатів діяльності ПАТ «САВ ОБРІКО» [24].

Отже, організація і методика обліку основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» відповідають вимогам чинних стандартів бухгалтерського обліку та забезпечують достовірне відображення руху, оцінки й стану необоротних активів у фінансовій звітності. Системний підхід до обліку зносу та амортизації, використання обґрунтованих методів нарахування і автоматизованих облікових процедур сприяють ефективному контролю за використанням основних засобів, що створює інформаційну основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо оновлення та відтворення виробничого потенціалу підприємства.

2.3. Шляхи удосконалення обліку зносу основних засобів в умовах використання інформаційних систем і комп'ютерних технологій

В умовах цифровізації бізнес-процесів та зростання вимог до якості фінансової інформації удосконалення обліку зносу основних засобів набуває особливої актуальності для ПАТ «САВ ОБРІКО». Використання сучасних інформаційних систем і комп'ютерних технологій створює можливості для підвищення точності розрахунків амортизації, оперативності формування облікових даних та посилення аналітичної складової управління необоротними активами.

З огляду на те, що ПАТ «САВ ОБРІКО» використовує систему BAS Бухгалтерія [35] та дотримується вимог МСФЗ (що передбачає складніші облікові операції, ніж НП(С)БО), удосконалення обліку зносу має бути зосереджене на адаптації функціоналу системи для забезпечення точності, оперативності та відповідності міжнародним стандартам.

1) Удосконалення методики нарахування амортизації відповідно до МСБО 16 [14], а саме у ПАТ «САВ ОБРІКО» методика нарахування амортизації

повинна забезпечувати адекватне відображення фактичного споживання економічних вигод основних засобів. У цьому контексті доцільним є вдосконалення застосування прямих та прискорених методів амортизації з використанням можливостей інформаційних систем бухгалтерського обліку.

Важливим напрямом є впровадження компонентного обліку для ПАТ «САВ ОБРІКО», який передбачає виокремлення суттєвих складових частин одного об'єкта основних засобів із різними строками корисного використання. Реалізація такого підходу в BAS Бухгалтерія [35] шляхом створення окремих інвентарних карток для ключових компонентів дозволяє точніше відображати фізичний знос і коректно обліковувати заміну окремих частин активу.

Не менш значущим є щорічний перегляд облікових оцінок амортизації в ПАТ «САВ ОБРІКО», зокрема строків корисного використання, ліквідаційної вартості та методів амортизації. Автоматизація контролю цих параметрів у BAS Бухгалтерія [35] сприяє дотриманню вимог МСБО 16 [14] та підвищує достовірність балансової вартості активів.

Для активів ПАТ «САВ ОБРІКО», знос яких безпосередньо залежить від інтенсивності використання, доцільним є застосування виробничого методу амортизації з використанням даних зовнішніх інформаційних систем. Такий підхід забезпечує більш точне відображення фізичного зносу та підвищує обґрунтованість формування собівартості продукції.

2) Забезпечення достовірності балансової вартості основних засобів (переоцінка та зменшення корисності) для ПАТ «САВ ОБРІКО», яке застосовує модель переоцінки, особливого значення набуває коректне відображення операцій переоцінки та зменшення корисності основних засобів у середовищі BAS [35]. Автоматизація обліку переоцінки через документ «Переоцінка ОЗ» забезпечує правильне відображення дооцінки шляхом збільшення балансової вартості активів за дебетом рахунку 10 [7] та формування резерву дооцінки у складі власного капіталу за кредитом рахунку 411 [7], що відповідає вимогам МСФЗ щодо віднесення таких сум до інших сукупних доходів.

Водночас достовірність балансової вартості потребує системного контролю ознак зменшення корисності основних засобів і своєчасного визнання відповідних збитків. Відображення втрат від зменшення корисності в BAS здійснюється шляхом коригування вартості активів у кореспонденції з рахунком 975, що забезпечує оцінку основних засобів за відшкодовуваною вартістю. Окремої уваги потребує коректне списання резерву переоцінки при вибутті активів шляхом перенесення накопичених сум з рахунку 411 на рахунок 441 [7], що унеможлиблює їх включення до операційного фінансового результату та забезпечує дотримання вимог міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

3) Підвищення ефективності обліку зносу основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» доцільно забезпечити шляхом упровадження сучасних цифрових рішень у сфері організації облікових процесів. Повний перехід на електронний документообіг із використанням інтегрованих модулів BAS [35] та електронного цифрового підпису дає змогу оперативно оформлювати операції з введення в експлуатацію та списання основних засобів, зменшити ризики втрати документів і підвищити швидкість обробки облікової інформації [20, с. 247].

Важливим напрямом є автоматизація інвентаризації основних засобів із застосуванням терміналів збору даних, штрих-кодів або QR-кодів для маркування активів. Інтеграція результатів зчитування з обліковою системою BAS забезпечує швидке формування інвентаризаційних описів і звіральних відомостей, мінімізує вплив людського фактора та сприяє достовірному підтвердженню фактичної наявності основних засобів і рівня їх фізичного зносу [34].

4) Ключовою ідеєю удосконалення обліку зносу активів є використання Google Trends [36] як інструменту кількісної оцінки економічного та морального старіння активів через аналіз динаміки суспільного та ринкового інтересу до відповідних технологій, продуктів або рішень. Перенесення цього підходу на облік основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» передбачає застосування даних Google Trends для ідентифікації зниження актуальності певних типів обладнання, логістичних технологій або ІТ-рішень, що використовуються

підприємством. Зменшення частоти пошукових запитів щодо відповідних технологій може розглядатися як цифровий індикатор морального зносу, який доповнює традиційні показники фізичного спрацювання та строків корисного використання [40].

Практична реалізація такого підходу в умовах використання інформаційних систем та комп'ютерних технологій ПАТ «САВ ОБРІКО» можлива шляхом інтеграції облікових модулів BAS/ERP із зовнішніми аналітичними інструментами, що обробляють дані Google Trends, дозволяє автоматизувати перегляд облікових оцінок зносу, коригувати строки корисного використання та методи амортизації відповідно до реальних ринкових і технологічних змін, що узгоджується з вимогами МСБО 16 [13]. Таким чином, використання Google Trends трансформує облік зносу основних засобів із формально-нормативної процедури у цифрово орієнтований аналітичний механізм, який підвищує обґрунтованість управлінських рішень і достовірність фінансової звітності підприємства.

Отже, удосконалення обліку зносу основних засобів в умовах використання інформаційних систем і комп'ютерних технологій ґрунтується на поєднанні сучасних цифрових рішень з вимогами національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Автоматизація амортизаційних розрахунків, переоцінки та контролю зменшення корисності, упровадження електронного документообігу й цифрових інструментів інвентаризації сприяють підвищенню достовірності облікових даних, ефективності управління необоротними активами та якості інформаційного забезпечення управлінських рішень ПАТ «САВ ОБРІКО».

Висновки до другого розділу

Облікова політика ПАТ «САВ ОБРІКО» щодо зносу та амортизації основних засобів характеризується системністю та відповідністю вимогам національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, що забезпечує достовірне відображення вартості необоротних активів у фінансовій звітності. Застосування обґрунтованих методів амортизації, регулярний перегляд строків корисного використання та ліквідаційної вартості, а також використання автоматизованих облікових систем створюють передумови для ефективного управління основними засобами й прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Організація і методика обліку основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» побудовані відповідно до вимог чинного законодавства та стандартів бухгалтерського обліку, що забезпечує достовірне відображення руху, стану й вартості необоротних активів у фінансовій звітності. Системний підхід до обліку зносу та амортизації, застосування обґрунтованих методів і автоматизованих облікових інструментів сприяють ефективному контролю за використанням основних засобів та прийняттю обґрунтованих управлінських рішень щодо їх оновлення й відтворення.

Удосконалення обліку зносу основних засобів в умовах використання інформаційних систем і комп'ютерних технологій ґрунтується на поєднанні сучасних цифрових рішень з вимогами національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Автоматизація амортизаційних розрахунків, переоцінки та контролю зменшення корисності, упровадження електронного документообігу й цифрових інструментів інвентаризації сприяють підвищенню достовірності облікових даних, ефективності управління необоротними активами та якості інформаційного забезпечення управлінських рішень підприємства.

РОЗДІЛ 3.

АНАЛІЗ НАРАХУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЗНОСУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПАТ «САВ ОБРІКО»

3.1. Аналіз динаміки і структури зносу основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО»

Аналіз динаміки і структури зносу основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» доцільно здійснювати у взаємозв'язку з оцінкою фінансового стану підприємства, оскільки рівень зносу безпосередньо впливає на вартість активів, виробничий потенціал і фінансові результати діяльності, тому в табл. 1 подано показники фінансового стану ПАТ «САВ ОБРІКО», на основі яких буде проведено аналіз динаміки та структури зносу основних засобів.

Аналіз динаміки зносу основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» дає змогу оцінити зміну рівня фізичного та морального спрацювання необоротних активів у часі та визначити тенденції їх оновлення й використання. Узагальнені результати динаміки зносу основних засобів підприємства за досліджуваний період подано на рис. 3.1, що слугує інформаційною основою для подальшої оцінки ефективності управління основними засобами.

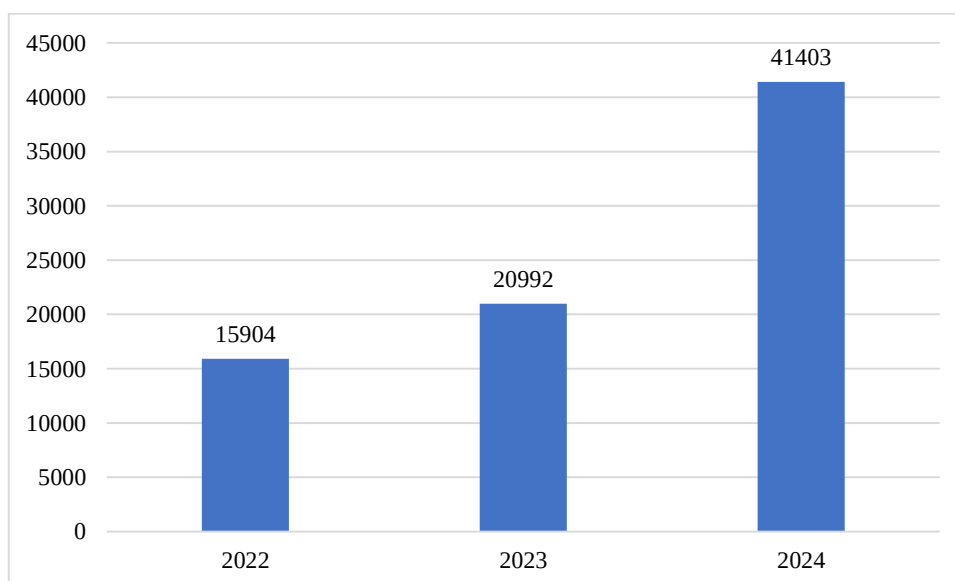

Рис. 3.1 Динаміка зносу основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» за 2022-2024 рр. тис. грн

Джерело: побудовано за даними ПРАТ ПАТ «САВ ОБРІКО» (Додатки А та Б) [24].

У 2022 р. сума зносу основних засобів становила 15 904 тис. грн, у 2023 р. вона зросла до 20 992 тис. грн, що відповідає приросту на 5 088 тис. грн або 32,0 %. У 2024 р. знос основних засобів збільшився до 41 403 тис. грн, тобто на 20 411 тис. грн або майже 97,2 % порівняно з 2023 р. та на 25 499 тис. грн або 160,3 % порівняно з 2022 р.

Така динаміка свідчить про істотне зростання амортизаційних відрахувань у 2024 р., що може бути наслідком одночасної дії кількох факторів: введення в експлуатацію значних обсягів нових основних засобів, збільшення їх балансової вартості в результаті інвестиційної активності, а також інтенсивнішого використання виробничих потужностей. Загалом зростання зносу основних засобів відображає підвищення рівня споживання необоротних активів та актуалізує необхідність подальшого аналізу співвідношення між темпами оновлення основних засобів та рівнем їх спрацювання.

Аналіз структури зносу основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» дає змогу визначити розподіл накопиченого зносу за окремими групами необоротних активів та оцінити рівень їх фізичного і морального спрацювання. Структурні показники зносу основних засобів підприємства за досліджуваний період наведено у табл. 3.1, що створює підґрунтя для оцінки ефективності використання основних засобів і обґрунтування управлінських рішень щодо їх оновлення.

Таблиця 3.1

**Аналіз структури зносу основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО»
за 2022–2024 рр. тис. грн**

Показники	2022		2023		2024	
	тис. грн	Питома вага, %	тис. грн	Питома вага, %	тис. грн	Питома вага, %
Споруди	44	0,3	40	0,2	40	0,1
Машини та обладнання	7 226	45,4	10 204	48,8	14 088	34
Транспортні засоби	756	4,8	—	—	14 070	34
Інструменти, прилади, інвентар та інші ОЗ	7 878	49,5	10 678	51	13 205	31,9
Усього знос	15 904	100	20 922	100	41 403	100

Джерело: розраховано за даними ПРАТ ПАТ «САВ ОБРІКО» (Додатки А та Б) [24].

На основі даних аналізу структури зносу основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» у табл. 3.1 у 2022 р. структура зносу характеризувалася домінуванням інструментів, приладів, інвентарю та інших основних засобів (49,5 %) і машин та обладнання (45,4 %), що в сукупності становило майже 95 % загального обсягу зносу, свідчить про високу інтенсивність використання виробничого обладнання та допоміжних засобів, які безпосередньо залучені до операційної діяльності підприємства, а також про підвищене фізичне спрацювання активів, що мають відносно короткі строки корисного використання.

У 2023 р. зберігається аналогічна структура зносу, однак спостерігається зростання питомої ваги машин та обладнання до 48,8 % та інструментів та інвентарю до 51 %. Відсутність зносу транспортних засобів у цьому році свідчить або про їх незначну частку у складі активів, або про введення нових транспортних засобів у попередні періоди з мінімальним накопиченням зносом. Загальне збільшення суми зносу до 20 922 тис. грн відображає зростання обсягів діяльності та посилення навантаження на основні виробничі фонди ПАТ «САВ ОБРІКО».

У 2024 р. структура зносу зазнала істотних змін. Питома вага транспортних засобів різко зросла до 34 %, що супроводжувалося відповідним скороченням частки машин та обладнання (34 %) і інструментів та інвентарю (31,9 %). Така трансформація структури зносу свідчить про активне оновлення або залучення транспортних засобів до господарської діяльності та їх інтенсивну експлуатацію, що призвело до суттєвого накопичення амортизації саме за цією групою активів.

Незначна питома вага зносу споруд упродовж усього періоду (0,1–0,3 %) є економічно обґрунтованою, оскільки ці об'єкти характеризуються тривалими строками корисного використання та повільними темпами фізичного спрацювання. Загалом зростання загальної суми зносу у 2024 р. до 41 403 тис. грн більш ніж у 2,6 раза порівняно з 2022 р. свідчить про інтенсифікацію використання основних засобів і потребу в системному управлінні процесами їх оновлення, модернізації та оптимізації амортизаційної політики ПАТ «САВ ОБРІКО».

Таким чином, динаміка і структура зносу основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» свідчать про зростання рівня спрацювання необоротних активів та зміну їх використання, що обумовлює необхідність посилення амортизаційної політики й оновлення основних засобів для підтримання ефективної діяльності підприємства.

3.2. Шляхи підвищення ефективності управління зносом та відновленням основних засобів

Ефективне управління зносом та відновленням основних засобів є ключовою передумовою забезпечення стабільності виробничого процесу, фінансової стійкості та конкурентоспроможності ПАТ «САВ ОБРІКО». В умовах зростання обсягів діяльності та інтенсифікації використання необоротних активів актуалізується потреба у виявленні проблем управління зносом і формуванні практично орієнтованих заходів, спрямованих на своєчасне оновлення та раціональне використання основних засобів.

На основі аналізу фінансових показників та положень облікової політики ПАТ «САВ ОБРІКО» доцільно виокремити низку потенційних проблем в управлінні зносом і відновленням основних засобів, що мають як облікові, так і управлінські наслідки:

По-перше, недостатня деталізація обліку зносу окремих компонентів основних засобів може знижувати точність амортизаційних розрахунків. Попри застосування кумулятивного методу амортизації, у ПАТ «САВ ОБРІКО» є відсутність компонентного підходу призводить до того, що складні об'єкти (наприклад, виробничі лінії) обліковуються як єдине ціле, хоча їх окремі функціональні елементи мають суттєво різні строки корисного використання. У результаті знос високотехнологічних компонентів відображається із запізненням, що ускладнює прогнозування потреб у модернізації та підвищує ризик непередбачених простоїв обладнання [24].

По-друге, ризик неефективного планування відновлення основних засобів, зокрема при розмежуванні витрат на ремонти та капіталізовані поліпшення, залишається суттєвим. Хоча облікова політика ПАТ «САВ ОБРІКО» формально визначає критерії капіталізації, на практиці можливий суб'єктивний підхід до класифікації значних ремонтних робіт, може призводити до викривлення фінансових результатів звітного періоду та спотворення балансової вартості активів, що негативно впливає на оцінку ефективності використання основних засобів [24].

По-третє, недостатня оперативність перегляду облікових оцінок (строків корисного використання, ліквідаційної вартості та методів амортизації) зумовлена значним обсягом інвентарних об'єктів і динамічними змінами у складі основних засобів. За умов переважно ручного аналізу існує ризик формального виконання цієї процедури, що призводить до застосування неактуальних параметрів амортизації. Як наслідок, амортизаційні відрахування ПАТ «САВ ОБРІКО» можуть не відповідати фактичному рівню споживання економічних вигод, що негативно позначається на точності визначення собівартості та фінансових результатів діяльності ПАТ «САВ ОБРІКО» [24].

Ефективність управління зносом та відновленням основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» доцільно забезпечувати шляхом тісної інтеграції технічної та фінансово-облікової інформації з використанням сучасних інформаційних систем, зокрема BAS Бухгалтерія [35]. Такий підхід відповідає вимогам МСБО 16 [13] та сприяє підвищенню якості управлінських рішень щодо оновлення необоротних активів.

1) Насамперед важливим напрямом є удосконалення обліку з метою планування своєчасної заміни активів і мінімізації морального зносу. Доцільним є впровадження компонентного обліку, за якого ключові складові дорогих та технічно складних об'єктів (наприклад, двигуни, шасі та кузови транспортних засобів) обліковуються як окремі інвентарні об'єкти з індивідуальними строками корисного використання. Реалізація такого підходу в BAS Бухгалтерія [35] дозволить ПАТ «САВ ОБРІКО» можуть більш точно відображати реальне

споживання економічних вигод, своєчасно визначати доцільність заміни окремих компонентів та уникати передчасного списання або, навпаки, надмірної експлуатації активів. Додатково застосування кумулятивного методу амортизації до виробничого обладнання ПАТ «САВ ОБРІКО» можуть, що швидко морально старіє, забезпечить прискорене відшкодування вкладеного капіталу в перші роки експлуатації та створить фінансову базу для інноваційного оновлення основних засобів.

2) Другим важливим напрямом є оптимізація класифікації витрат на відновлення основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» можуть. Для цього доцільно закріпити в обліковій політиці чіткі порогові критерії капіталізації витрат, наприклад, залежно від частки витрат у залишковій вартості активу або підтвердженого технічною службою збільшення ресурсу його експлуатації. Паралельно автоматизація контролю витрат на ремонти в BAS дасть змогу своєчасно виявляти випадки, коли сукупні витрати на поточні ремонти фактично мають ознаки капітальних інвестицій, що забезпечить коректне формування балансової вартості основних засобів та недопущення викривлення фінансових результатів ПАТ «САВ ОБРІКО» можуть звітного періоду [38].

3) Третім напрямом підвищення ефективності управління є забезпечення оперативності та достовірності облікових даних. Використання аналітичних звітів BAS [35] для моніторингу індикаторів зменшення корисності активів дозволить своєчасно визнавати відповідні збитки та відображати основні засоби за вартістю, що відшкодовується. Крім того, інтеграція даних GPS або телематичних систем щодо фактичного пробігу чи мотогодин транспортних засобів у облікову систему створить можливість регулярного коригування строків корисного використання. Навіть за застосування прямолінійного методу амортизації це забезпечить більш реалістичне та економічно обґрунтоване відображення зносу.

Загалом реалізація зазначених заходів дозволить ПАТ «САВ ОБРІКО» підвищити ефективність управління зносом і відновленням основних засобів, забезпечити відповідність вимогам міжнародних стандартів фінансової звітності

та сформувати надійну інформаційну базу для стратегічного планування оновлення необоротних активів.

Висновки до третього розділу

Аналіз динаміки і структури зносу основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» за 2022–2024 рр. засвідчив стійку тенденцію до зростання обсягу накопиченого зносу, що є наслідком розширення масштабів діяльності та інтенсифікації використання необоротних активів. Структурні зрушення, зокрема зростання частки зносу транспортних засобів і перерозподіл між основними групами активів, свідчать про зміну виробничих пріоритетів підприємства та підвищують актуальність удосконалення амортизаційної політики з метою забезпечення своєчасного оновлення основних засобів та збереження фінансової стійкості.

Підвищення ефективності управління зносом та відновленням основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» можливе за умови поєднання обґрунтованої амортизаційної політики, чіткого розмежування витрат на ремонти й модернізацію та активного використання інформаційних систем для моніторингу технічного стану активів. Запровадження компонентного обліку, автоматизованого контролю облікових оцінок та своєчасного планування оновлення основних засобів сприятиме раціональному використанню ресурсів, зниженню ризиків фізичного та морального зносу та забезпеченню сталого розвитку ПАТ «САВ ОБРІКО».

ВИСНОВКИ

Проведені дослідження у кваліфікаційній роботі щодо бухгалтерського обліку і аналізу зносу основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» надають можливість зробити такі висновки.

Знос основних засобів є об'єктивним економічним процесом, що відображає поступову втрату ними споживчих властивостей і вартості внаслідок фізичного спрацювання, морального старіння та впливу економічних чинників, а його економічна сутність тісно пов'язана з відтворенням необоротних активів. Розмежування фізичного та морального зносу дає змогу більш точно оцінити технічний стан і економічну доцільність використання основних засобів, сформулювати обґрунтовану амортизаційну політику та забезпечити достовірність облікової інформації, що є необхідною передумовою ефективного управління підприємством і прийняття стратегічних рішень щодо оновлення його виробничого потенціалу.

Нормативно-правове регулювання та методи нарахування амортизації формують цілісну методологічну основу відображення зносу основних засобів у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності підприємств. Сукупність законодавчих актів, національних і міжнародних стандартів, методичних рекомендацій та положень облікової політики забезпечує єдність підходів до оцінки, нарахування й обліку амортизації, тоді як різноманіття методів амортизації дозволяє підприємствам обрати найбільш економічно обґрунтований спосіб відображення споживання економічних вигід від використання основних засобів, що сприяє підвищенню достовірності фінансової інформації, ефективності управління необоротними активами та прийняттю обґрунтованих управлінських рішень щодо їх відтворення й модернізації.

Облікова політика ПАТ «САВ ОБРІКО» щодо зносу та амортизації основних засобів характеризується системністю та відповідністю вимогам національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, що забезпечує

достовірне відображення вартості необоротних активів у фінансовій звітності. Застосування обґрунтованих методів амортизації, регулярний перегляд строків корисного використання та ліквідаційної вартості, а також використання автоматизованих облікових систем створюють передумови для ефективного управління основними засобами й прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Організація і методика обліку основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» побудовані відповідно до вимог чинного законодавства та стандартів бухгалтерського обліку, що забезпечує достовірне відображення руху, стану й вартості необоротних активів у фінансовій звітності. Системний підхід до обліку зносу та амортизації, застосування обґрунтованих методів і автоматизованих облікових інструментів сприяють ефективному контролю за використанням основних засобів та прийняттю обґрунтованих управлінських рішень щодо їх оновлення й відтворення.

Удосконалення обліку зносу основних засобів в умовах використання інформаційних систем і комп'ютерних технологій ґрунтується на поєднанні сучасних цифрових рішень з вимогами національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Автоматизація амортизаційних розрахунків, переоцінки та контролю зменшення корисності, впровадження електронного документообігу й цифрових інструментів інвентаризації сприяють підвищенню достовірності облікових даних, ефективності управління необоротними активами та якості інформаційного забезпечення управлінських рішень підприємства.

Аналіз динаміки і структури зносу основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» за 2022–2024 рр. засвідчив стійку тенденцію до зростання обсягу накопиченого зносу, що є наслідком розширення масштабів діяльності та інтенсифікації використання необоротних активів. Структурні зрушення, зокрема зростання частки зносу транспортних засобів і перерозподіл між основними групами активів, свідчать про зміну виробничих пріоритетів підприємства та підвищують

актуальність удосконалення амортизаційної політики з метою забезпечення своєчасного оновлення основних засобів та збереження фінансової стійкості.

Підвищення ефективності управління зносом та відновленням основних засобів ПАТ «САВ ОБРІКО» можливе за умови поєднання обґрунтованої амортизаційної політики, чіткого розмежування витрат на ремонти й модернізацію та активного використання інформаційних систем для моніторингу технічного стану активів. Запровадження компонентного обліку, автоматизованого контролю облікових оцінок та своєчасного планування оновлення основних засобів сприятиме раціональному використанню ресурсів, зниженню ризиків фізичного та морального зносу та забезпеченню сталого розвитку ПАТ «САВ ОБРІКО».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беженар А. Ю. Облік зносу (амортизації) необоротних активів у бюджетних установах. *Sci-notes*. 2022. Vol. 37. URL: <http://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v37/4.pdf> (дата звернення: 17.12.2025)
2. Брайловська О. М. Основні засоби та їх знос: основні проблеми та шляхи вирішення. *Актуальні аспекти соціально-економічного розвитку України: погляд молоді* : тези IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (м. Одеса, 20–21 жовтня 2022 р.). Одеса : Одеський національний технологічний університет, 2022. С. 104–106.
3. Бухгалтерський облік: навч. посібник для студентів усіх форм навчання спеціальності 051 Економіка. Н.В. Довгопол, Т.В. Полозова, М.О.Радченко. Харків: ХНУРЕ, 2021. 300 с.
4. Довгопол Н. В., Полозова Т. В., Радченко М. О. Бухгалтерський облік : навч. посібник. Харків : ХНУРЕ, 2021. 300 с.
5. Душна С. І. Методи амортизації основних засобів: порівняльна характеристика МСФЗ та НП(С)БО. *Бухгалтерський облік, аналіз, контроль і оподаткування: стан, проблеми та перспективи розвитку* : матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. 2023. С. 27–28.
6. Єрьомін С. Механізм фінансового забезпечення процесу відтворення основних засобів. *Економіка та суспільство*. 2025. №73. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-13> (дата звернення: 16.12.2025).
7. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. Дата оновлення: чинна редакція. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення: 16.12.2025).

8. Іонова К. О. Облік основних засобів: фінансовий та податковий аспекти. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: економіка та управління. 2023. № 10. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-10-09-03> (дата звернення: 17.12.2025).
9. Краєвський В.М., Колісник О.П., Гуріна Н.В. та ін Бухгалтерський облік: навчальний посібник. Ірпінь : Університет ДФС України. 2021. 388 с
10. Кузик Н., Шевчук К., Гаврилишин В. Методичні підходи до оцінки та обліку знецінення основних засобів аграрних підприємств в умовах воєнних викликів. *Економіка та суспільство*. 2025. № 79. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6807> (дата звернення: 17.12.2025).
11. Лобода Н. О., Чабанюк О. М. Бухгалтерський облік : навчальний посібник. Київ : Алерта, 2022. 224 с.
12. Маланкевич В. М., Чубай В. В. Аналіз та внутрішній контроль операцій з основними засобами: проблеми та способи їх вирішення. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-20> (дата звернення: 17.12.2025).
13. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів : затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.09.2003 р. № 561. Дата оновлення: чинна редакція. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-03> (дата звернення: 16.12.2025).
14. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» (IAS 16 Property, Plant and Equipment). Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IASB). URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-16-property-plant-and-equipment/> (дата звернення: 17.12.2025).
15. Мискін Ю. І., Мискіна О. О., Ільєнко Б. А. Амортизація і знос основних засобів як об'єкти обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємства. *Український економічний часопис*. 2025. № 8. С. 50–56.

16. Мискін Ю. І., Мискіна О. О., Ільєнко Б. А., Соловей О. О. Сутність зносу основних засобів як об'єкта обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 4 (51). С. 121–126. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-17> (дата звернення: 17.12.2025).
17. Міньковська А. В., Шаповалов Є. В., Іонова К. О. Облік основних засобів: фінансовий та податковий аспекти. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. №10. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-10-09-03> (дата звернення: 17.12.2025).
18. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. Дата оновлення: чинна редакція. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00> (дата звернення: 16.12.2025).
19. Організація бухгалтерського обліку : навчальний посібник / за заг. ред. канд. екон. наук, проф. В. С. Леня. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2021. 664 с.
20. Павелко О.В., Романет О.В. Організація бухгалтерського обліку основних засобів підприємств та суб'єктів державного сектору: напрями удосконалення. *Bulletin National University of Water and Environmental Engineering*. 2021. Т. 4. №. 96. С. 245-267.
21. Плиса В. Й., Плиса З. П. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Львів : Видавництво ННБК «АТБ», 2023. 302 с.
22. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: чинна редакція. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 16.12.2025).
23. ПРАТ «САВ ОРБІКО» : загальна інформація. OpenDataBot. URL: <https://opendatabot.ua/c/42903398> (дата звернення: 16.12.2025).

24. ПРАТ «САВ ОРБІКО». URL: <https://sav-orbico.com/> (дата звернення: 16.12.2025).
25. Приболовец І. М., Мискін Ю. І. Бухгалтерський облік і аналіз зносу основних засобів. *Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики* : збірник тез за матеріалами IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Ірпінь, 06 травня 2025 р.). Ірпінь : Державний податковий університет, 2025. С. 123–125.
26. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Дата оновлення: чинна редакція. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 16.12.2025).
27. Пушкар І. В., Йожикова І. Організаційні аспекти аналізу використання основних засобів підприємства. *Innovations in Scientific Research: World Experience and Realities* : матеріали XVIII International scientific and practical conference Riga : International Scientific Unity, 2024. С. 14–16.
28. Рязанова Н. О. Бухгалтерський облік : навч.-методич. посіб. Н. О. Рязанова. Старобільськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2022. 287 с.
29. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік: конспект лекцій. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 258 с.
30. Танасюк І.М. Формування стратегії відтворення основних засобів підприємства у сучасних умовах. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2024. №5. С. 129-135.
31. Фінансовий облік : навч. посіб. Н. І. Гордієнко ; Харків. нац. ун-т міськ. госпва ім. О.М. Бекетова. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. 288 с.
32. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: чинна редакція. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 16.12.2025).

33. Arata E., Hokari T. Axioms of Depreciation Methods. *SSRN Electronic Journal*. 2025. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5240563 (date of access: 17.12.2025).
34. Bang S., Park S. Effect of depreciation method for long-term tangible assets on sustainable management: from a nuclear power generation cost perspective under the nuclear phase-out policy. *Sustainability*. 2021. Vol. 13, No. 9. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/13/9/5270> (date of access: 17.12.2025).
35. BAS Бухгалтерія. URL: <https://bas-soft.eu/bas-buhgalteriya/> (дата звернення: 16.12.2025).
36. Google Trends. URL: <https://trends.google.com/> (дата звернення: 17.12.2025).
37. Gosal A. Depreciation, impairments and depletion on fixed assets. *SSRN Electronic Journal*. 2023. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4339279 (date of access: 17.12.2025).
38. Kasim C. Depreciation and impairments. *SSRN Electronic Journal*. 2023. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4511152 (date of access: 17.12.2025).
39. ORBICO d.o.o. za trgovinu. URL: <https://lp.orbico.si/> (date of access: 16.12.2025).
40. Poquiz J. L. Measuring the depreciation of intangible assets: a new approach using Google Trends. *ESCoE Discussion Paper*. 2025. URL: <https://www.escoe.ac.uk/measuring-the-depreciation-of-intangibles-assets-a-new-approach-using-google-trends/> (date of access: 17.12.2025).